

Складаны лёс сядзібы ў Будзёнаўцы

С. 2, 4 — 5

Да 70-годдзя з пачатку наступальнай аперацыі "Баграціён" у Светлагорскім раёне (23 — 24 чэрвеня 1944 года, праз тры гады ад пачатку Вялікай Айчыннай вайны, яна ў гэтых мясцінах і пачалася) сёння адкрываюць манумент, а па сутнасці — буйны мемарыяльны комплекс. Адсюль пачалося вызваленне Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў 70 гадоў таму — і адкрылася Дарога дадому...

Кароль Стах: мюзікл пішуць за акіянам

С. 6

Post-дак-кіно: стужка "Рускі" Віктара Асюка

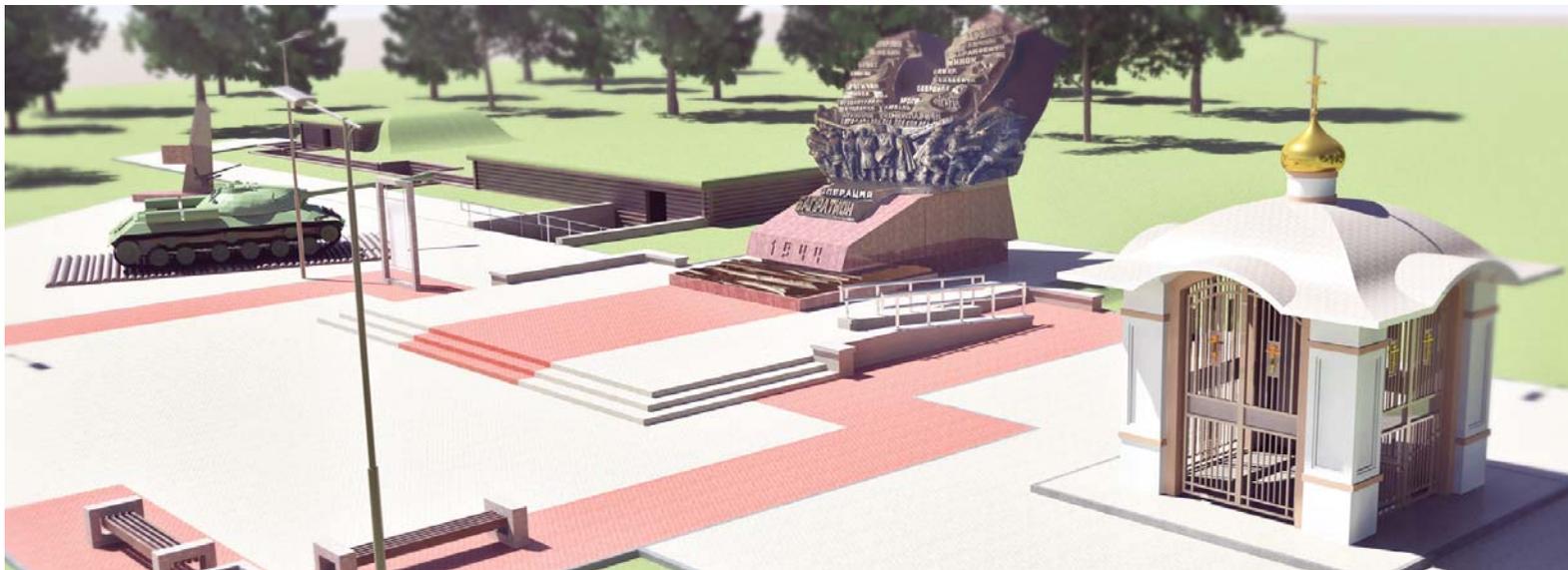
С. 8

Маладзечна: кірункі развіцця фестывалю

С. 9

Ля Чорнага мора: эпапея Міхаіла Савіцкага

С. 15

Эскізная выява новага комплексу.

Васіль Быкаў ля свайго дома, што стаў музей.

Да 90-годдзя з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава ў ягоным загарадным доме, што ў Ждановічах пад Мінскам, адкрыўся мемарыяльны музей. Гэтак, праз памяць і ўсенароднае прызнанне, класік нашай літаратуры зноў вярнуўся — дарогай да Дома.

С. 2 — 4, 14 — 15

ДАРОГА ДАДОМУ — ДАРОГА ДА ДОМА

УВАГА!

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"

ІНДЫВІДУАЛЬНЫ ІНДЭКС — 63875
ВЕДАМАСНЫ ІНДЭКС — 638752

Праекты развіцця

Песня для агранома на пенсіі

У **вёску Дзераўная** прыехалі недзе а 19-й вечара. Цэнтральны дом культуры (адразу падумалі, што новая назва ўстановы — вынік аптымізацыі) месціцца тут у адным будынку з мясцовым аддзяленнем сувязі і сельскай бібліятэкай. Вось якраз у апошнюю і хацелася трапіць, бо даўно не наведвалі вясковых "кніжнікаў" у натуральных для іх працоўных умовах. Наведалі. Бібліятэкар Жанна Хворык сустрэла спакойна і гасцінна, гаворку вяла ўпэўнена і аргументавана. Адрозніваецца патлумачыла прыцемкі ў пакоях: "Электрычнасць па невідомых прычынах адключылі". Запэўнілі яе, што нават у сталіцы такая з'ява пад час навальніц і залеў ці не традыцыйная...

Так, асвятлення ў бібліятэцы не было, а вось чытач, гатовы сцяраць любыя нязручнасці, — прысутнічаў! Натуральна, не маглі не пазнаёміцца. Уладзімір Канстанцінавіч Гізоўскі — пенсіянер, раней працаваў у тутэйшай гаспадарцы старшынёй, аграномам. Адным словам, мясцова інтэлігенцыя... І сядзеў былы аграном над... нотама. Патлумачыў: "Выйшаў на пенсію і вырашыў песнямі заняцца." Адрозніваецца бачна, творчы чалавек. З такімі мясцовы ЦДК не прападзе. Між

Як сыграць на дзвюх струнах?..

(Працяг. Пачатак у № 22 — 23.)

Гэты артыкул цалкам прысвечаны Слонімшчыне. Папрацавалі тут, як падаецца, досыць прадуктыўна. Папанцавала: яшчэ перад выездам з Мінска змаглі дамовіцца пра сустрэчу з начальнікам аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі райвыканкама Наталляй Юнчыц. На новай пасадзе яна — літаральна лічань дні, але цудоўна ведае, чым павінна займацца. Таму імгненна пагадзілася сустрэцца, пагаварыць пра тэндэнцыі, праблемы і перспектывы, паказаць тое-сёе з досведу... Дзелавітасць Наталлі Станіславаўны і вызначыла выніковасць нашага знаходжання ў раёне.

Яўген РАГІН, Кастусь АНТАНОВІЧ
Мінск — Мінская — Гродзенская —
Брэсцкая вобласці — Мінск

іншым, Уладзімір Гізоўскі — ужо восьмы чытач, што завітаў сёння ў Дзераўнаўскую сельскую бібліятэку. Звычайна іх бывае за дзень удвая больш. Адсутнасць электрычнасці ўсё ж — фактар рашаючы і зразумелы...

А вось тое, што можа чытачоў аб'яднаць, — фарміраванне паінтарэсах. У мясцовай бібліятэцы дзейнічае клуб "Спадчына", разам з удзельнікамі якога і праводзяцца мерапрыемствы, прысвечаныя юбілеям беларускіх, у тым ліку мясцовых пісьменнікаў. Праўда, творцы на сустрэчы са сваімі чытачамі прыязджаюць

Аргументы для вясковага развіцця: дзеянне і ўзаемадзеянне

не вельмі часта — транспартныя выдаткі — няўздрымныя і для пісьменнікаў, і для самой бібліятэкі.

Што яшчэ прымусіла трохі зажурыцца: па словах бібліятэкара, мерапрыемствы ў клубе "Спадчына" досыць рэдка — усяго адно на два месяцы. Праўда, акрамя літаратурных сустрэч бібліятэка можа пахваліцца крэатыўнымі даследаваннямі, а таксама экскурсіямі з дзецьмі па наваколлі, багатым на помнікі гісторыі.

Здавалася б, лета — для вясковай бібліятэкі — "мёртвы сезон", ці не ўсе чытачы заняты сельскагаспадарчымі клопатамі. Не выпадкова, што ў Дзераўнай у гэты час асноўны чытач — дачнікі са Слоніма, якіх улетку тут вельмі багата. Адмыслова для іх падбіраецца і тэматычная літаратура, прысвечаная ноу-хау ў вядзенні прысядзібных гаспадарак.

Падбірае адмысловую літаратуру Жанна Хворык і для мясцовага Дома культуры: да розных святаў, тэматычных вечарын. Мы ўжо наважыліся даведацца пра плённае супрацоўніцтва паболей ды разабрацца, як колішні аграном выконвае песенныя партыі, скіраваліся былі ў ЦДК, але Жанна Хворык спыніла, патлумачыўшы, што клубнікі з'ехалі ў райцэнтр па сцэнічныя касцюмы. Відаць, надзвы-

чай дарагія ды доўгачаканыя тыя строі, што работнікі Дома культуры сарваліся з працы поўным складам і без адпаведнай абвесткі на клубных дзвярах... Выраслі пакінуць разгляд дадзенай праблемы на заўтрашні дзень і скіраваліся да слонімскай гасцініцы.

(Не)лірычнае адступленне Яўгена Рагіна

Мне падабаюцца бібліятэкі, дзе працуюць упэўненыя людзі. Просьба не блытаць упэўненасць з катэгарычнасцю. Апошняя — прыкмета пэўнай абмежаванасці. Першая — доказ таму, што чалавек ведае, чаго жадае ад жыцця, якое атаясамлівае з працай. Катэгарычнаму цяжка ўдасканаліць пункт уласнага гледжання, таму ён жыве састарэлымі, але добра знаёмымі пастулатамі. Упэўнены не баіцца памыляцца, рушыць наперад паступова, але мэтанакіравана. Такой і падалася мне Жанна Хворык. Цікава было б прасачыць за яе далейшым прафесійным лёсам.

Пра аспекты развіцця культуры на Слонімшчыне чытайце на старонках 10 — 11.

Сітуацыя

Насуперак песімістычным прагнозам, дзяржаўная кампанія па продажы незапатрабаваных гістарычных сядзіб пакуль што прыносіць неблагія вынікі: звесткі пра паспяхова аўкцыёны з'яўляюцца рэгулярна, а некаторыя з новых уласнікаў (на жаль, далёка не ўсе) ужо прыступілі да аднаўленчых работ. Адпаведна, лік "нічыйных" маёнткаў, унесеныя у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей, паступова скарачаецца. Але застаецца і яшчэ адна праблемная катэгорыя: сядзібы, што не маюць адпаведнага статусу. З імі — зусім бяда.

Ілья СВІРЫН
Мінск — Ашмянскі раён — Мінск

З Будзёнаўкай зусім бяда?..

Чакаць рэінкарнацыі "забытых сядзіб"?.. Але хіба ёсць у нас лішнія помнікі?

У ноч на 9 мая згарэў сядзібны дом у Чарапоўшчыне. Апісаны ў мемуарах Васіля Быкава дыхтоўны будынак, які захаваў на дзіва шмат арыгінальных элементаў інтэр'еру, мог бы стаць турыстычнай перлінай азёрнага Ушацкага краю. Пэўна, ужо не стане. Больш за дзесяць гадоў дом прастаяў закінуты, але — цэлы. Урэшце, здарыўся заканамерны фінал.

Трохі іншы лёс напаткаў класіцыстычны палац знакамітага роду Кастравіцкіх у вёсцы Вялікія Навасёлкі, што на Дзяржыншчыне. Уласнік будынка вырашыў абкласці яго прыгожым зялёным сайдынгам — натуральна, з найлепшых наме-

раў. Вынік амаль той самы, як і ў папярэднім выпадку: помнік, фактычна, страчаны.

Каб не абмяжоўвацца адной толькі канстатацыяй такіх страў, сёння вельмі важна звярнуць увагу на тыя "забытыя сядзібы", якія даўно час заносіць у Чырвоную кнігу. Чамусьці іх надта шмат менавіта на Гродзеншчыне: ледзь не ў кожным раёне можна знайсці хоць адну. Мяркуюць самі: Астравецкі — дом, дзе наразіўся вядомы мастак Мар'ян Богуш-Шышка ў Тракеніках, Бераставіцкі — шыкоўная віла ў італьянскім стылі ў Лішках, Воранаўскі — сціплы сядзіба ў самім Воранаве і Падварышках, Гродзенскі — вядома ж, маёнтка ў Радзівілках, Дзятлаўскі — котлішча знакамітых Дамейкаў "Жыбартоўшчына", Зельвенскі — сядзіба ў Аляксандраўцы, Карэліцкі — дамок у Райцы, пераўтвораны сваімі новымі дбайнымі гаспадарамі ў музей, Мастоўскі — у Вялікай Рагозніцы, Мастах Правых, і Малых Сцепаніках, Навагрудскі — у Вераскаве, Асташыне, а таксама фальварак "Мураванка" ў Шчорсах...

І не апошняе месца ў гэтым няпоўным спісе займае сядзіба ў Будзёнаўцы, што на Ашмяншчыне. З яе і пачнём...

Ці прычакае ўсё ж пакуль яшчэ ацалелы палац у Будзёнаўцы турыстаў у найбліжэйшай будучыні? **Чытайце на старонках 4 — 5.**

Напярэдадні адкрыцця ў Ждановічах Мемарыяльнага музея-дачы Васіля Быкава карэспандэнт "К" сустрэўся з дырэктарам Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Лідзіяй Макарэвіч. Музей-дача з'яўляецца філіялам установы, якую мая візаві ўзначальвае. Яна адказала на шэраг пытанняў, датычных асаблівасцей мемарыялізаванага лецішча, турыстычных перспектыв новага культурнага аб'екта, а таксама — новага аблічча і зместа самога Музея гісторыі беларускай літаратуры, у якім зараз — капітальны рамонт з рэканструкцыяй.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Лідзія МАКАРЭВІЧ, дырэктар Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры

Максімальна мемарыяльна

— Наш філіял ў Ждановічах безумоўна будзе адрознівацца ад іншых мемарыяльных музеяў, — зазначае Лідзія Вітал'еўна. — Ужо таму што гэта музей-дача, а значыць ён мае адметнае асяроддзе. Эстэтычную і гістарычную каштоўнасць мае і прылеглая да яго тэрыторыя. Калі Васілю Уладзіміравічу яшчэ толькі прапанавалі гэта месца пад дачу, яно ўжо было прыгожым. Там раслі бярозы і існавала, так бы мовіць, стану́чая аўра. Вось і асаблівасць вонкавага аблічча музея.

Што ж да экспазіцыі, дык яна будзе максімальна мемарыяльнай. Гэта адна з нашых прынцыповых пазіцый. Мы імкнуліся паказаць побыт пісьменніка, тыя

Музей паводле "Доўгай дарогі дадому"

прадметы, сярод якіх ён жыў, якія сталіся ягоным матэрыяльным асяроддзем, а значыць і адбіткам свету ўнутранага. Зыходзячы з таго, што экспазіцыя ў нас будзе сезоннай, плануецца, што яна будзе рознай. На адкрыццё мы падрыхтавалі паказ малюнкаў Быкава: справа ў тым, што Васіль Уладзіміравіч вёў не дзённікі-запісы, а дзённікі-малюнкi. Падобны шрых да ягонай біяграфіі падаецца мне вельмі цікавым і вартым таго, каб азнаёміць з ім шырокую грамаду.

У Ждановічы, да Быкава...

На самым пачатку працы над экспазіцыяй паўстала пытанне, што са спадчыны Быкава мусіць быць канцэптuallyным падмуркам. І мы прыйшлі да высновы, што, вобразна кажучы, пучыводнай зоркай для нас з'яўляецца кніга "Доўгая дарога дадому", дзе Васіль Уладзіміравіч, падсумоўваючы жыццёвы шлях, з'акцэнтаваўся на тых момантах, якія былі яму асабліва цікавымі. І вось мы зрабілі карту дарог Васіля Быкава. У мемарыяльнай экспазіцыі яна глядзіцца навадзелам, але яе прысутнасць у музеі канцэптuallyна абгрунтаваная, хаця б таму, што ў сваіх успамінах Быкаў піша: для яго карты яшчэ з ваенных гадоў былі вельмі важнымі чыннікамі інфармацыі. На вялікім фармаце мы адлюстравалі для наведвальнікаў асноўныя шляхі і дарогі, гарады і мясціны, якія адзначыў Васіль Уладзіміравіч у сваёй кнізе "Доўгая дарога дадому".

Быкаў, Багушэвіч, Багдановіч...

— Спадзяёмся, новы музей пад Мінскам не абмінуць увагай турысты, — працягвае Лідзія Вітал'еўна. — Тут могуць быць абсалютна розныя варыянты — нават уключэнне Мемарыяльнага музея-дачы Васіля Быкава ў экскурсійны маршрут па сталіцы: толькі шэсць кіламетраў аддзяляюць дачу Быкава ад праспекта Пераможцаў. Да ўсяго, мы ведаем, турыстычныя групы наведваюць Кушляны, дзе таксама знаходзіцца адзін з філіялаў Музея гісторыі беларускай літаратуры. Творчасць Багушэвіча і Быкава прыпадае на розныя эпохі, але грунтуецца на адной ідэі — беларускасці. Чаму б, зыходзячы ўжо з гэтага, не аб'яднаць мясціны, звязаныя з іх творчасцю, у адзіны культурна-асветніцкі маршрут? Мне здаецца, ідэя можна абмяркоўваць! Ёсць і яшчэ адна — мінскія і калямінскія літаратурныя мясціны. Тут усё адносна паблізу: купалаўская Вязінка, быкаўская дача, багдановічавы філіял у Ра-

"Ужо сёння мы прагаворвалі на ўзроўні Міністэрства культуры пытанне мемарыяльнай дошкі. Пакуль што размова была вусная, але ва ўсялякім разе плануецца, што да 70-годдзя Перамогі на доме, дзе жыў Васіль Быкаў (сталічная вуліца Максіма Танка, 10), будзе ўсталявана такая шыльда".

Што каментуюць чытачы ў Сеціве?

"У джынсах і вышыванцы? А што!" / № 20

El Rybchinskaja:
"Я прапанавала б апрацаваць нават чыноўнікам раз-пораз у кашулі з вышыўкай — і прыгожа, і нацыянальна, і падтрымка нашых рамеснікаў, паколькі тых кашуль, гальштукаў, паясоў патрэбна не па адной рэчы. Было б цікава і патрыятычна, а там, глядзіш, і школьнікі са студэнтамі падцягнуліся б..."

Oleg Chechenev:
"Не верыцца мне ў вашу прапанову. А наогул, ідэя цудоўная! Я быў калісьці на Украіне ў дзень Дзяржаўнага сцяга, дык бачыў на тоўпы людзей у вышыванках. Мне было прыемна на іх глядзець".

El Rybchinskaja:
"Няхай нават проста хочацца памарыць... Але гэта прыгожа і не запатрабуе лішніх тлумачэнняў. Нават маленькімі крокамі мы пакуль не падступаем да сваёй нацыянальнай ідэі, а яна ж не ў словах, а ў дзеяннях. І не для "паказухі", а для душы і, у дадзеным выпадку, цела..."

"Сакрэты палаца Тызенгаўзаў" / № 24

Alexandr Fedotov:
"Вельмі добрая навіна пра новае жыццё палаца! Віншую пастаўчан, якія атрымаюць прыгожы музей, і асабліва тых, якія прыкладалі шмат намаганняў каб адрадыць гэты палац і напоўніць яго духам асветніцтва і мастацтва".

"Шарму б..." / № 17

Aliona Belanozhka:
"А мы вось у 2012 паўдзельнічалі ў конкурсе на лепшы сцэнарый мультыплікацыйнай стужкі, і месцаў назаймалі, і дыпламы нам выдалі з грашыма... І ўсё на гэтым скончылася. На жаль".

"Канверт Нэмэна" / № 24

Urszula Ejchman:
"Пабачыла гэты канверт і адразу прыгадала, як была ў радзінным доме Нэмэна ў Старых Васілішках,

дзе ён жыў да 19 гадоў. Цяпер там клуб-музей, прысвечаны яму. Уражанне ўстанова пакінула асаблівае: здымкі, музычныя інструменты, выразкі з прэсы... І цудоўны загадчык таго музея, які няспешна вядзе гісторыю пра маладога Чэслава і яго сям'ю. Візіт гэты назаўжды застаецца ў маёй памяці".

"Фальклор і рэальнасць: што для абраных?" / № 22

el Rybchinskaja:
"Дзякуй за інфармацыйна насычаны рэпартаж. Вельмі важ-

ная інфармацыя, спажыва для кіраўніцкіх рашэнняў. Мы ў НДІ Міністэрства эканомікі абавязкова скарыстаемся звесткамі, а хацелася б і агульнага поля з кіраўніцтвам Міністэрства культуры, бо культура — наша агульнае".

"Трэнінг па лакальных версіях" / № 22

Vasilyeva Marina:
"Прыемна чытаць пра родную вёску, бачыць яе краявіды і асабліва добрых людзей з майго Перарова".

Будзем на сувязі!

Паважаныя чытачы!
Нам цікавае ваша меркаванне па тэмах нумара.
Пішыце на адрас: 220013, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77, альбо на электронную скрыню kultura@tut.by, **тэлефануйце** па нумары 8-017-286-07-97, **абмяркоўвайце** на [facebook.com/kimpressby](https://www.facebook.com/kimpressby), [vk.com/kimpressby](https://www.vk.com/kimpressby), twitter.com/kimpressby

Рэплікі пра...

...маральнае здароўе

Ларыса НІЗАВА, бібліятэкар другой катэгорыі Рабавіцкай сельскай бібліятэкі-клуба Слаўгарадскага раёна:

— Якія стомленыя, змучаныя твары мы бачым у грамадскім транспарце пасля рабочага дня! Крыкі, абразы... Няўжо мы перасталі быць добрымі, цяргімымі, міласэрнымі? Не, не бяруся свярджаць, што шчырыя і сумленныя людзей увогуле няма. Але як часта мы на іх не зважаем. Вы чулі фразу: "Ён (яна) не ўмее жыць"? У чым гэтае "ўменне"? Чалавек ў пагоні за дабрабытам ігнаруе ўсе ідэалы. Ён любіць свой учынак ацэньвае грашыма і катэгарычна не верыць у тое, што рабіць людзям бескарыслівае дабро — шчасце... Гэта такі ўмее жыць? Абыякаваць ды абмежаванасць — не хіба, а хвароба. Яе неабходна лячыць. Як? Сваім прыкладам! Сваімі паводзінамі, думкамі, учынкамі. Разуменне, што змяніць штосьці ў чу-

■ Цытата ў тэму

У час адкрыцця Мемарыяльнага музея-дачы Васіля Быкава міністр культуры Беларусі Барыс Святлоў, як паведамляе БелТА, зазначыў, што з'яўленне такой установы можа стаць першым крокам да стварэння вялікага музея, прысвечанага жыццю і творчасці народнага пісьменніка Беларусі: "З чагосьці трэба было пачаць. Музей — гэта не проста фондасховішча. Установа культуры збірае і апрацоўвае артэфакты. Калі ў дадзеным музеі экспанатам ужо не змогуць знайсці месца, будзе ісці гаворка пра далейшае развіццё музейнай справы, звязанай з асобай пісьменніка".

куцёўшчыне. Тры месцы, якія могуць быць звязаны ў літаратурнае падарожжа.

■ Быў праект...

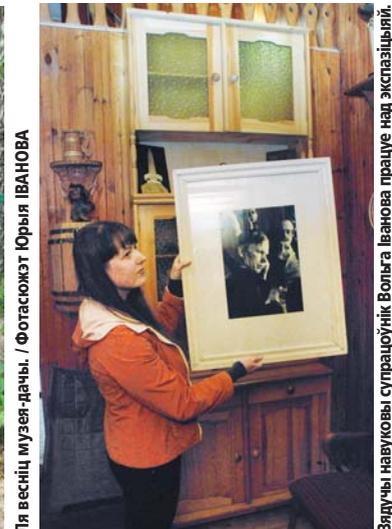
— Мяркую, вы памятаеце выставачныя праекты, што былі прысвечаны Уладзіміру Караткевічу, Івану Шамякіну... І нават калі сёння мы гаворым пра творчасць Васіля Быкава, дык я згадваю 1994 год. Да 70-годдзя з дня нараджэння Васіля Уладзіміравіча ў нашым музеі ўпершыню, відаць, у практыцы літаратурных музеяў Беларусі была створана выстаўка, прысвечаная жывому пісьменніку. Мы прадставілі сваё ўяўленне пра ягоную творчасць, і Быкаў прыняў нашу канцэпцыю. І пасля шмат было праектаў, якія адгукваліся на патрэбы сённяшняга дня.

■ Што далей?

— І на заканчэнне зноў пра музей-дачу. Удава пісьменніка перадала дзяржаве сам будынак з усім, што ў ім знаходзілася. Цяпер гэта наш філіял. Мы сустракаемся перыядычна з Ірынай Міхайлаўнай. Яна думае пра тое, што дача-музей Васіля Быкава — гэта толькі пачатак вялікай справы музейфікацыі творчых здабыткаў нашага класіка.

Ужо сёння мы прагаворвалі на ўзроўні Міністэрства культуры пытанне мемарыяльнай дошкі. Пакуль што размова была вусная, але ва ўсялякім разе плануецца, што да 70-годдзя Перамогі на доме, дзе жыў Васіль Быкаў (сталічная вуліца Максіма Танка, 10), будзе ўсталявана такая шыльда.

■ Фотасюжэт нумара

Ля весніцы музея-дачы. / Фотасюжэт Юрыя ІВАНОВА

Вядучы навуковы супрацоўнік Вольга Іванова працуе над экспазіцыяй.

Рабочы пакой Васіля Быкава.

Народны артыст Беларусі, народны артыст СССР Ігар Лучанок і загадчык філіяла Аляксей Гібок-Гібокюкі ў гасцёўні дома Быкава.

Загадчык аддзела Вольга Гулева паказвае гараж, што стаў часткай музейнай экспазіцыі.

■ Рэпарцёрскі марафон

За дзень да афіцыйнага адкрыцця мемарыяльнага музея лецішча Васіля Быкава наведалі карэспандэнты "К". Асноўная праца на гэты момант была скончана. Нам, фактычна, выпаў гонар стаць першымі наведвальнікамі новага культурнага асяродку. Гідам стала Вольга Гулева, загадчык навукова-экспедыцыйнага аддзела Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры.

Па яе словах, на гэтым лецішчы гадоў пятнаццаць ніхто не жыў, таму вярнуць дому вонкавае аблічча, якое ён меў пры жыцці народнага пісьменніка пры максімальным захаванні аўтэнтыкі было нялёгкай справай. Але зараз ён выглядае так, нібыта гаспадар толькі што вы-

ду жыцця. Быкаў гэтую магчымасць скарыстоўваць не стаў. У доме і сёння нічога лішняга. Відавочна, што класік прыязджаў сюды не адпачываць, а працаваць. Нездарма самым утульным памяшканнем дома ўспрымаецца рабочы пакой (кабінетам назваць не выпадае).

Яшчэ адну рысу асобы пісьменніка раскрывае... гараж. Ён месціцца на першым паверсе дома, і з яго ёсць выхад ў жылыя памяшканні. Гараж быў адначасова майстэрняй. Тут захаваліся тэхнічныя інструменты. Ёсць і цэлая паліца кніг па эксплуатацыі ды абслугоўванні аўтамабіляў. Усяго за жыццё ў Быкава іх было тры. Апошні — "Волга" ГАЗ-24. Супрацоўнікі музея не бачаць вялікай праблемы ў тым, каб набыць для экспазіцыі такую мадэль, але хочучь прыдбаць тую машыну, якую вадзіў сам пісьменнік. Тыя, хто блізка ведаў нашага класіка, сведчаць, што не было сярод беларускіх літаратараў лепшага знаўцы аўтатэхнікі і аўтамабіліста.

■ Нібыта гаспадар толькі выйшаў

йшаў з хаты. Вольга Барысаўна кажа, што па ўспамінах сяброў і калег Быкава цяжка ўявіць, як пісьменнік насамірч успрымаў сваю загарадны прытулак. Ёсць меркаванні, што ён не надта любіў дом у Ждановічах, але шматлікія дзённікавыя замалёўкі і запісы, што фактычна складаюць хроніку будаўніцтва лецішча, сведчаць, што пісьменнік ставіўся да гэтай справы з душой і будаваў дом ці не з такім жа натхненнем, як кнігі пісаў.

Побыт пісьменніка на лецішчы, паводле сённяшніх уяўленняў пра камфорт, бадай, спартанскі. У параўнанні з дамамі, што пабудаваны побач у нашы дні, яно глядзіцца даволі сціпла. Лецішча Васіля Уладзіміравіча дае ўяўленне пра тое, як жыла інтэлігенцыя ў 1980-я — 1990-я: рэчы ў доме, будаўніцтва якога пачалося ў 1983 годзе і доўжылася недзе два гады, з таго часу.

У адрозненне ад гарадской кватэры, параметры і планіроўка якой загадзя вызначаны стандартамі і праектам, загарадны дом дае ўладальніку прастору для фантазіі па арганізацыі свайго побыту і шырэй — ла-

Па словах супрацоўнікаў музея-дачы, памяшканне не дазваляе знаходзіцца ў ім адначасова больш як дзесяці экскурсантам. Асабліва на другім паверсе. Гэтая акалічнасць будзе ўлічывацца пры фарміраванні груп наведвальнікаў.

І яшчэ пра адгледласць. Ад музея-дачы Быкава ў "Ждановічах-6" да плошчы Дзяржаўнага Сцяга на праспекце Пераможцаў — дзесяць хвілін на легкавіку.

Рэпрадукцыя малюнка Васіля Быкава з экспазіцыі музея.

Працяг тэмы спадчыны Васіля Быкава чытайце на старонках 4, 14 — 15.

жой свядомасці — надзвычай цяжка. Але хто сказаў, што не варта спрабаваць! А мэта заўжды апраўдвае сродкі. Пачынаем?

...міжнацыянальную згоду ў Беларусі

Канстанцін КАРНЯЛЮК, педагог, краязнаўца:

— Стала выдатнай традыцыяй рыхтаваць падарункі да Дня Незалежнасці Беларусі і ад землякоў за

мяжой, і ад нацыянальных аб'яднанняў у нашай краіне. І хіба можа сэрца не радавацца, калі выступаюць музычны калектывы з Латвіі "Ластаўкі", ансамблі "Прымакі" з Польшчы, з Расіі — "Раздолле"? І гэта не проста канцэрты: яны сведчаць пра імкненне дыяспары за мяжой і нацыянальных таварыстваў у нас удзельнічаць у грамадскім і культурным жыцці краіны, паказаць еднасць і агульнасць інтарэсаў. Як грамадзянін Беларусі, як педагог, не магу не радавацца, што ў той час, калі ў розных краінах успыхваюць канфлікты, наша шматнацыянальная Бацькаўшчына

жыве спакойным, насычаным духоўным жыццём.

Нельга не заважыць, што супольныя намаганні як дзяржавы, так і актывістаў згаданых аб'яднанняў даюць станоўчы вынік, ствараюць у грамадстве атмасферу сяброўскасці, сардэчнасці, даверу паміж людзьмі розных веравызнанняў і нацыянальнасцей. Вось мне аднойчы пашчасціла прысутнічаць ў Мінску на свяце "Сабантуй", якое зладзілі прадстаўнікі аб'яднання "Татарабашкірская культурная спадчына "Чышма", і яно пакінула незабыўныя ўражанні.

Анонс

■ Карагодзіць "Берагіня"

У Акцябрскім Гомельскай вобласці ўжо трэці дзень доўжыцца Рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва "Берагіня-2014". Пра асаблівасці сёлетняга форуму і перспектывы развіцця фальклорнага фестывальнага руху чытайце ў наступных нумарах "К".

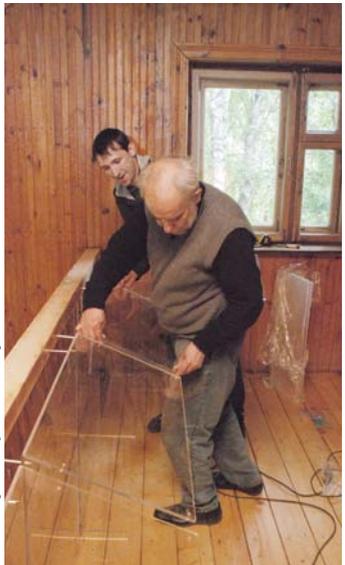
На здымку: дзіцячы фальклорны гурт "Валоскі" з Бярэзіншчыны. Фота Юрыя ЧАРНЯКЕВІЧА

Згоднік Васіля Быкава.

Карта падарожжаў пісьменніка, створаная паводле ягонай кнігі "Доўгая дарога дадому".

Цяе мантаж экспазіцыі.

Дзяжурны па нумары

Музеі, якія ёсць і якіх... няма

Кастусь АНТАНОВІЧ,
рэдактар аддзела газеты "Культура"

Апошнім часам можна назіраць выдатную тэндэнцыю — штогод на Беларусі з'яўляюцца новыя аб'екты культуры, галоўным чынам музеі — як прыватныя, ведамасныя, так і дзяржаўныя. Здавалася б, варта толькі парадавацца за рупліўцаў, якія здолелі ў няпростых эканамічных варунках стварыць і падтрымліваць на плыву новую ўстанову.

Праблема ж, аказваецца, не толькі ў тым, каб стварыць музей, але і каб яго ўключыць у турыстычную інфраструктуру. Паколькі неаднаразова даводзілася пісаць, як даволі цікавыя самабытныя музеі трапляюць у цень іх больш раскручаных суседзяў. Скажам, у праспектах многіх айчынных турыстычных фірм, прысвечаных падарожжам у Нясвіж, не прадугледжаны візіт у мясцовы краязнаўчы музей. Я ўжо не кажу пра музеі, якія ляжаць непадалёк ад шляху да палаца Радзівілаў. І такіх, паверце, не так ужо і мала.

З іншага боку, ці гатовы турыст выправіцца ў падарожжа, скажам, выключна для наведвання аднаго музея Кузьмы Чорнага ў вёсцы Цімкавічы, што размяшчаецца не так далёка ад згаданага Нясвіжа? На жаль, пытанне рытарычнае. Дзеля паўгадзіннай экскурсіі па дому класіка айчыннай літаратуры сталічны, а тым больш замежны госць не паедзе. Гэта ж можна сказаць і пра Малую Багацькаўку на Мсціслаўшчыне — радзіму Максіма Гарэцкага — дзе, акрамя мясцовых школьнікаў, мала хто і бывае. А калі і апынаецца там, дык ці то выпадкова, ці то з нагоды памятнай даты.

У выніку атрымліваецца сітуацыя, калі адны музеі ледзь спраўляюцца з няспыннымі плынямі людзей, а іншыя маркоцяцца ў чаканні хоць бы выпадковага кліента. Па сутнасці, для большасці турыстаў іх не існуе.

Праблема ж, аказваецца, не толькі ў тым, каб стварыць музей, але і каб яго ўключыць у турыстычную інфраструктуру. Паколькі неаднаразова даводзілася пісаць, як даволі цікавыя самабытныя **музеі трапляюць у цень іх больш раскручаных суседзяў.**

З гэтай нагоды не можа не хваляваць будучыня музея Васіля Быкава, які гэтымі днямі адкрываецца ў дачным доме пісьменніка ў Ждановічах. Здавалася б, тыя Ждановічы — побач з Мінскам, і ніякай цяжкасці з доступам да музея ў шматлікіх прыхільнікаў творчасці нашага выдатнага творцы не павінна быць. У рэальнасці ж, каб знайсці музей, — трэба трохі пастарацца. Прынамсі цяпер, калі ўстанова толькі пачынае працаваць. Думаецца, з цягам часу з'явіцца і ўказальнікі, і схема праезду да творчай майстэрні Васіля Быкава, прынамсі, на сайце Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, чым філіялам музей-дача і з'яўляецца. Але ці вырашаць такія захады самую галоўную праблему: прыход масавага турыста? Асабліва ўлічваючы, што галоўная функцыя новай установы культуры — паказаць атмасферу пісьменніцкай дачы, дзе ў летні час ствараліся знакавыя творы айчыннай літаратуры. На жаль, шараговаму патэнцыйнаму глядачу гэтага будзе мала... Не сакрэт, што маецца ў музея-дачы Васіля Быкава і шэраг тэхнічных клопатаў: адсутнасць на дадзены момант паркоўкі для вялікіх турыстычных аўтобусаў (урэшце, у музеі адначасова могуць змяшчацца якраз толькі невялікія групы), пытанні з ацяпленнем. Няма і іншых, мяркую, цалкам вырашальных пытанняў...

Цешыць адно: супрацоўнікі Музея гісторыі беларускай літаратуры не сядзяць, чакаючы ўхвалы за створаны аб'ект культуры, а актыўна працуюць над тым, каб на музеі-дачы заўсёды былі госці. Для гэтага, лічу, патрэбны мінімум два складнікі: інтэрактыўнасць — праз працоўнае пытанне па набыцці асабістага аўтамабіля Васіля Быкава — "Волгі", — якая захоўваецца ў родных пісьменніка, а таксама ўключанасць у турыстычныя маршруты. На парадку дня, наколькі мне вядома, прапанаваць турфірмам сумясціць у адзін маршрут наведванне комплексу "Лінія Сталіна" і музея-дачы Васіля Быкава.

Хочацца верыць, што "маленькія" музеі ў нашай краіне маюць будучыню, толькі для гэтага трэба іх актыўна падтрымліваць на высокім узроўні, з падключэннем валанцёрскага руху, ствараючы адмысловыя сайты, каталогі, турыстычныя буклеты, сувенірную прадукцыю, і ўрэшце рэшт, проста наведваючы гэтыя самабытныя ўстановы, якія і адлюстроўваюць адметнасць нашага краю.

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 2.)

Банальны алгарытм заняпаду

Вёска, якая цягам амаль 500 гадоў мела прыгожую назву Святы Дух, а ў век атэізму была перайменаваная ў "ідэалагічна правільную" Будзёнаўку, сёння стала своеасаблівым прадмесцем Ашмянаў — да ўскраіны гарадка ўсяго некалькі соцень метраў. І таму кантраст асабліва кідаецца ў вочы.

Сённяшнія Ашмяны выглядаюць куды больш прывабна, чым яшчэ гадоў пяць таму, сведчачы, што сучасныя выгоды цывілізацыі ў нашай краіне натуральныя і для маленькіх гарадкоў. Не ведаю, ці ставілася тут мэта "дагнаць і перагнаць" падобныя гарадкі па той бок недалёкай адсюль літоўскай мяжы, але... у кожным разе, атрымалася. Аднак прамінуўшы прыгожы новы мікрараён, ты амаль адразу трапляеш у валадарства запусцення. Шлях вядзе па аўтэнтычнай брукаванцы, а зарасці паабалалі яе, відавочна, з'яўляюцца рэшткамі старой алеі. Неўзабаве паказваюцца і занябаныя будынкi з мінулай эпохі, разбаўленыя сціплымі сучаснымі хацінамі.

Выраз "шляхецкая сядзіба" стаў устойлівым, але будзёнаўскі маёнтак не мае да шляхты ніякага дачынення. Яго збудаваў лівонскі купец Лэйба Стругач — яркі прад-

Сітуацыя

З Будзёнаўкай

стаўнік мясцовай буржуазіі, якая набрала моц напрыканцы XIX стагоддзя. Аднак эпітэт "буржуазны" сюды таксама неяк не кладзецца: гаспадар меў куды лепшы густ, чым сучасныя "нуварышы". Архітэктурную задуму яго "катэджа" можна назваць бездакорнай як агулам, так і ў дэталі: балкнчыкі, порцікі, тэраса... Літаральна з кожнага ракурса гэтая асіметрычная пабудова выглядала выйгрышна, выяўляючы свае "разынчкі".

Цяпер усё тое хараство можна ўбачыць хіба на архіўных фота — прычым не толькі "з пацінай часу", але і літаральна трох-чатырохгадовай даўніны. На іх нават шыбы яшчэ на месцы. Сёння тынкоўка ўжо абдзёртая разам з дэкорам, паржаўленая бляха на даху мае некалькі дзірак, вокны забітыя дошкамі, і адно з іх нехта ўжо, вядома, "распакаваў"... Унутры — такое самае запусценне. Мяркуючы па ўсім, сядзіба карыстаецца попытам сярод таго кантынгенту "турыстаў", які, згодна са статыстыкай МНС, найчасцей з'яўляецца прычынай пажараў: выпіў, закурый...

Прыблізна ў гэтым жа стане знаходзіцца і іншыя ацалелыя будынкi сядзібы: драўляны свіранчык, годны стаць экспанатам любога скансена, флігель, напалову пазбаўленая даху стайня, да якой не прадзёрціся праз навакольныя зарасці... Што ж здарылася з гэтым маёнткам за такі кароткі прамежак часу? Як выявілася, алгарытм заняпаду да болю банальны і тыповы. З падобнымі немудрагелістымі сюжэтамі даводзілася сутыкацца ўжо дзясяткі разоў.

На вуліцы Стругача

Фармальна маёнтак і дагэтуль "вісіць" на балансе аддзела адукацыі, спорту і турызму Ашмянскага райвыканкама. Да нядаўняга часу сядзібны дом выкарыстоўваўся ў якасці службовага жылля для

Чакаць рэінкарнацыі "забытых сядзіб"?.. Але хіба ёсць у нас лішнія помнікі?

настаўнікаў. Натуральна, умовы былі не надта, выгоды на вуліцы, сто гадоў без рамонта... Таму калі будынак, урэшце, быў прызнаны аварыйным, жыхары ўздыхнулі з палёгкай ды пераехалі ў сучасныя кватэры, якіх у Ашмянах, па ўсім відаць, будзеца няма. Як толькі дом спусцеў, яго руйнаванне пайшло папраўдзе "сямімільнымі крокамі". Тым больш, зроблены ён з дрэва — матэрыяла нетрывалага.

Намеснік начальніка аддзела адукацыі, спорту і турызму Аляксей Дзервіс, які адказвае акурата за "гаспадарчую частку", пра гэты аб'ект не забывае. Можа нават экскурсію пры патрэбе правесці. Аднак на сёння ён не бачыць тых перспектывіных варыянтаў выкарыстання сядзібы, якія б адпавядалі рэальным фінансавым магчымасцям аддзела. Сітуацыя зразумелая, звязваючы на тыя выдаткі, што запатрабуе якасная рэстаўрацыя.

— Тым больш, мы вымушаны выразна расставіць прыярытэты, — кажа намеснік старшыні Ашмянскага райвыканкама Аляксандр Саванец. — А сённяшні наш прыярытэт у галіне адраджэння спадчыны — гэта, безумоўна, завяршэнне рэстаўрацыйных работ на Гальшанскім замку, запланаваных Дзяржпраграмай "Замкі Беларусі".

Варыянтаў лёсу сядзібы Стругача застаецца толькі два: альбо зраўняць з зямлёю гэты "расаднік антысанітарый" (а чуткі такія ўжо, дарэчы, ходзяць), альбо перадаць прыватнаму інвестару. Як запэўніў мяне Аляксандр Саванец, выбар

мясцовых улад тут адназначны: варыянт са зносам нават не разглядаецца.

— Мы знаходзімся ў актыўным пошуку інвестараў, каб вярнуць гэтую сядзібу да жыцця, — распавядае Аляксандр Саванец. — Месца там цудоўнае, і будзем вельмі рады, калі Ашмяншчына атрымае яшчэ адзін турыстычны аб'ект. Таму, карыстаючыся нагодай, хачу звярнуцца да кожнага, хто чытае гэтыя радкі на старонках "Культуры": калі ў вас ёсць канструктывныя прапановы, не вагайцеся, каб прыехаць у мой кабінет ды іх выказаць. І нават не сумнявайцеся, што з боку мясцовай улады вы атрымаеце толькі "зялёнае святло".

Балазе, сама геаграфія спрыяе гэтаму пераўвасобленню. Паўз Ашмяны праходзіць буйная міжнародная аўтамагістраль, і больш чым верагодна, што нехта з падарожнікаў ахвотна скарыстаўся б магчымасцю значаваць у густым маленькім гатэльчыку, размешчаным у зацішным месцы. Гэтая ніша пакуль незапоўнена — ні ў саміх Ашмянах, ні нават па той бок мяжы. Хаця логіка спажаўца тут навідавоку. Прастаяў на "Каменным Логу" пяць гадзін — і раптам захачелася выйсці з аўта, уладкавацца на балкнчыку, выцягнуць ногі ды паесці хатняга селядца з ледзяным півам. І сказаўшы шчыры дзякуй Лэйбе Стругачу, ты заадно даведаешся і пра багатую гісторыю таго гарадка, праз які амаль усе як найхутчэй прамянаюць транзітам.

Між іншым, гаспадару таго маёнтка ашмянцам і сапраўды варта

Будзем на сувязі!

Паважаныя чытачы!

Нам цікавае ваша меркаванне па тэмах нумара.

Пішыце на адрас: 220013, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77,

альбо на электронную скрыню kultura@tut.by,

тэлефануйце ў рэдакцыю па нумары 8-017-286-07-97,

абмяркоўвайце на

[facebook.com/kimpressby](https://www.facebook.com/kimpressby), [vk.com/kimpressby](https://www.vk.com/kimpressby),
twitter.com/kimpressby

падзякаваць. У свой час ён стварыў, сучаснай мовай кажучы, “горадаўтваральнае прадпрыемства” — дражджавы завод, ды і іншых заслуг нямала. І менавіта таму тая вуліца, на якой сёння месціцца сядзіба, з нядаўніх часоў носіць імя Стругача.

— Прычым гэтае рашэнне прымалася адкрыта і дэмакратычна, з абавязковым апытаннем мясцовых жыхароў, — распявае намеснік начальніка аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Ашмянскага райвыканкама Людміла Каханюцкая. — І трэба адзначыць, што людзі ахвотна ўхвалілі такую прапанову, выбраўшы яе сярод іншых магчымых варыянтаў.

Без сумневу, можна толькі радавацца з той нагоды, што паслядоўныя памкненні ўлад Ашмяншчыны ў плане папулярызавання мінуўшчыны свайго краю (пра іх мы пісалі ўжо нават не адзін дзясятка разоў) прыносяць свой плён. Але... паколькі вуліца Стругача вядзе да яго занябанай сядзібы, радасць тут, пэўна, будзе заўчаснай.

Як запэўніў Аляксандр Саванец, усе юрыдычныя пытанні, што могуць узнікнуць на шляху продажу сядзібы, прынцыпова вырашалыся. Аднак яе “бамжацкі статус” усё ж спараджае пэўныя праблемы. Прыкладам, звыклы метад продажу — праз аўкцыён — у дадзеным выпадку не прымяняльны, бо будынак знаходзіцца ў аварый-

Цяпер усё хараства можна ўбачыць хіба на архіўных фота — прычым літаральна трохчатырохгадовай даўніны... **Сёння тынкоўка ўжо абдзёртая разам з дэкорам, паржаўленая бляха на даху мае некалькі дзірак, вокны забітыя дошкамі, і адно з іх нехта ўжо, вядома, “распакаваў” ... Унутры — такое самае запущенне. Відаць, сядзіба карыстаецца попытам сярод кантынгенту “турыстаў”, які найчасцей з’яўляецца прычынай пажараў: выпіў, закурыў...**

розных аб’ёмаў мадэрнавы асабняк асіметрычнай канструкцыі можа даць форуму многім куды менш арыгінальным палацам.

Урэшце, нават у тым выпадку, калі інвестар паспяхова знойдзеца, немінуча паўстае і яшчэ адно пытанне: дзе гарантыя, што сядзіба Стругача будзе адноўлена менавіта ў сваім гістарычным выглядзе? Па вялікім рахунку, яе павінен забяспечваць статус помніка спадчыны. Але паколькі маёнтак “у спісах не значыцца”, заканадаўства яго і не абараняе.

Па словах Аляксандра Саванца, пытанне аб уключэнні сядзібы ў Дзяржспіс пакуль нават не разглядалася. Але ад патэнцыйнага інвестара мясцовыя ўлады абавязкова будуць патрабаваць выканання пэўных умоў: па-першае, выкарыстанне новай уласнасці менавіта ў якасці турыстычнага аб’екта, па-другое — захаванне цэласнасці ўсяго сядзібнага комплексу (што, вядома, таксама вельмі важна), а па-трэцяе — па магчымасці аднаўленне аўтэнтычнага выгляду.

— Дамой з сайдынгам у нас ужо і так не бракуе, і гэта зусім не той выпадак, калі можна прымяняць сучасныя матэрыялы, — кажа намеснік старшыні райвыканкама. — Хацелася б, каб новым уласнікам сядзібы стаў прадпрымальны чалавек, які па-добраму хворы на адраджэнне мінуўшчыны, каб яму карцела дбайна адна-

На маю думку...

Спадчына Скарыны: якія захады варта зрабіць?

Алесь СУША, намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі па навуковай рабоце і выдавецкай дзейнасці

Днямі ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася знакавая падзея ў культурным жыцці нашай краіны — грамадскасі былі прадстаўлены першыя пяць тамоў факсімільнага выдання “Кніжная спадчына Францыска Скарыны”.

Зусім хутка — у 2017-м — будзем святкаваць 500-годдзе айчынага кнігадрукавання. Для яго вытокаў, як вядома, стаяў Францыск Скарына. Менавіта па прычыне выключнай значнасці яго спадчыны для айчыннай, агульнаславянскай і ў цэлым еўрапейскай культуры мэтазгоднай выглядае распрацоўка комплекснай праграмы мерапрыемстваў па падрыхтоўцы і святкаванні ў 2017 годзе паўтысячагадовага юбілею нашага кнігадрукавання. Такая праграма мае ўключыць шэраг навуковых, мастацкіх, адукацыйных і асветніцкіх мерапрыемстваў ды мець не толькі нацыянальны характар.

Не выпадкова першы блок мерапрыемстваў звязаны з ушанаваннем імя і спадчыны Скарыны на міжнародным узроўні. А гэта — падрыхтоўка і ўключэнне святочных мерапрыемстваў у календар памятных дат UNESCO і абвешчэнне 2017-га — годам Францыска Скарыны. Распачалася ў звязку і з названай нагодай распрацоўка намінацыйнага дасье па атрыманні Мінскам статусу кніжнай сталіцы свету. Гэты дакумент будзе ўзгадняцца з усімі зацікаўленымі бакамі на міжведамасным узроўні.

Міжнародны характар мае таксама праца па вяртанні спадчыны Францыска Скарыны на Радзіму першадрукара, бо толькі нязначная частка яго выданняў маецца ў нашай краіне. Адзіная калекцыя з 10 фаліянтаў сёння захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. А вынікі навуковай і даследчай працы паказваюць, што ў свеце захавалася не менш за 350 друкаваных асобнікаў і каля 40 рукапісных спісаў з кнігі Скарыны.

Так, выданні — унікальныя і выключна рэдкія. Аднак існуе магчымасць набыць іх у прыватных уладальнікаў. Прынамсі, даступныя для набыцця кнігі сёння вядомы беларускім спецыялістам. Урэшце, рэальнае вяртанне першадрукаў Скарыны магчыма ў вельмі абмежаваным маштабе. У гэтай сітуацыі неабходна ажыццяўленне альтэрнатыўных мерапрыемстваў па зборы спадчыны знакамітага палачаніна і ўводу яе ў навуковы і грамадскі ўжытак беларусаў і еўрапейскіх суседзяў. Кажу, у прыватнасці, пра часовае вяртанне арыгіналаў у час кніжных выставак: такую практыку ўпершыню ўвела Нацыянальная бібліятэка Беларусі ў 2012-м паказам адзінаццаці пражскіх выданняў са збораў бібліятэкі Верхнялужыцкага навуковага таварыства. Падобныя праекты, сумесныя з замежнымі зборамі, чакаюцца і ў будучыні.

Так, выданні Скарыны — унікальныя і выключна рэдкія. Аднак існуе магчымасць набыць іх у прыватных уладальнікаў. Прынамсі, даступныя для набыцця кнігі сёння вядомы беларускім спецыялістам. Урэшце, рэальнае вяртанне першадрукаў Скарыны магчыма ў вельмі абмежаваным маштабе.

Яшчэ адным альтэрнатыўным кірункам з’яўляецца віртуальная рэканструкцыя спадчыны і прадастаўленне шырокай аўдыторыі доступу да яе праз сучасныя тэхналогіі. Работа ў такім напрамку распачата ўжо даволі даўно, але паўнаватаснае афармленне яна атрымала ў межах рэалізацыі Дзяржаўнай праграмы “Культура Беларусі” на 2011 — 2015 гг. У яе рамках асобным заданнем прадугледжана стварэнне электроннай бібліятэкі “Францыск Скарына — беларускі і ўсходнеславянскі першадрукар”. Пры выкананні гэтага задання ўжо сёння вядуцца работы па выяўленні, вывучэнні, правядзенні навуковай экспертызы і стварэння навуковага апісання выданняў з замежных збораў, іх алічбоўка, ідзе распрацоўка праграмага забеспячэння электроннай бібліятэкі і ствараецца матэрыяльна-тэхнічная база. Дзякуючы ўзаемадзейню Нацыянальнай бібліятэкі з замежнымі партнёрамі ўжо атрыманы лічбавыя копіі некалькіх дзясяткаў выданняў першадрукара.

У якасці яшчэ аднаго шляху вяртання спадчыны Скарыны мусяць стаць факсімільнае ўзнаўленне поўнага камплекту яго выданняў: НББ і з банкам-партнёрам распачалі агульнанацыянальны праект, і вось ужо першыя пяць тамоў пабачылі свет. Шматтомнае факсімільнае ўпершыню дазволіць сабраць поўны рэпертуар кніг, якія былі надрукаваны Францыскам Скарынам у Празе і Вільні. У яго аснову пакладзены электронныя копіі найлепш захаваных кніг першадрукара, якія зберагаюцца ў бібліятэках і музеях Беларусі, Расіі, Украіны, Германіі і іншых краін. Усе выданні суправаджаюцца каментарыямі навукоўцаў, а таксама ўпершыню створанымі перакладамі прадмоў і пасляслоўяў на сучасны беларускую, рускую і англійскую мовы.

Запланаваны комплекс мерапрыемстваў да 500-годдзя айчынага і ўсходнеславянскага кнігадрукавання, безумоўна, дазволіць прадставіць Рэспубліку Беларусь як краіну з багатай культурнай спадчынай, даўнімі традыцыямі кніжнай культуры, цесна звязанай з культурамі іншых еўрапейскіх краін.

зусім бяда?..

ным стане і не з’яўляецца помнікам спадчыны.

На жаль, прапаноў ад інвестараў пакуль няма. Нехта, як быццам, прыязджаў цікавіцца, але да справы так і не дайшло. Але ж гэта і не дзіўна. Думаецца, тут адыгрывае сваю ролю амаль паўсюдная для падобных выпадкаў праблема. У наш век кожны ведае, што без рэкламы і маркетынгу нават вязаныя шкарпэткі на блышным рынку не прадаюцца — не тое, што сядзібу.

Аляксандр Саванец паведаміў, што звесткі пра сядзібу ў Будзёнаўцы размешчаны на афіцыйным сайце райвыканкама. Вырасшы ў гэты спраўдзіць, ды проста не даў сабе рады, патануўшы ў моры інфармацыі пра незапатрабаваную нерухомасць кшталту былога “сельпо”. Хацеў бы паглядзець на таго інвестара, які б адужаў падобныя пошукі.

Хто яго ведае, магчыма, эфект быў бы іншым, калі б звесткі пра тое, што кожны ахвотны можа набыць такі прывабны гістарычны аб’ект, з’явіліся б не толькі на банеры згаданага сайта, але і ў дзясятку разнастайных СМІ? Прычым неабавязкова на правах рэкламы, бо журналісты пра такія выпадкі паведамляюць ахвотна. Вядома, калі ім самім паведаміць...

Пытанне гарантый

На аптымістычныя прагнозы адно інвестара натхняе, даруіце за банальнасць, само жыццё. Ну чым тая ж Будзёнаўка горшая за Альшэва альбо Лынтупы, дзе заможныя (і замежныя) дзядзькі ўжо поўным ходам робяць рэстаўрацыю? Альбо за Сулу, дзе згубленыя пасярод “джунгляў” парэшткі гаспадарчага двара гадоў пяць таму пераўтварыліся ў прэзентабельны тураб’ект? У плане архітэктурна-мастацкіх вартасцей свайго жылля, Лэйба Стругачані не саступіў шляхце. Наадварот, яго ўдала складзены з некалькіх

віць аўтэнтыку, а не проста атрымаць прыбытак.

Варта адзначыць, што ўсе тыя патрабаванні ўжо абумоўлены заканадаўствам у дачыненні да тых аб’ектаў спадчыны, якія яно ахоўвае. Пад час “круглага стала” з нагоды апошняга Міжнароднага дня аховы помнікаў і памятных мясцін намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Аляксандр Яцко выразна даў зразумець: карэкціроўка актуальнага Дзяржспіса гісторыка-культурных каштоўнасцей — гэта менавіта карэкціроўка, а зусім не яго “абразанне”, як многія чамусьці падумалі. Аднак, тыя аб’екты, якія заслугоўваюць статуса помніка, маюць усе магчымасці яго атрымаць. Працэдура вядомая: кожны ахвотны можа вынесці прапанову на разгляд Навукова-метадычнай рады.

Натуральна, наданне статуса помніка аварыйнаму будынку — гэта вялізная рызыка. А раптам не атрымаецца, раптам мясцовыя ўлады займаюць яшчэ адзін галаўны боль? Ды і інвестыцыйнай прыцягальнасці дадатковыя абавязкі, будзем шчырымі, не дадаюць. Але, з іншага боку, менавіта ўнясенне ў Дзяржспіс з’яўляецца юрыдычнай гарантыяй захавання аўтэнтыкі. Хаця і сапраўды цяжка не пагадзіцца з Аляксандрам Саванцом: як сведчыць практыка, у дадзеным выпадку ад “чалавечага фактару” залежыць не раўнуючы усё.

Як спяваў Высоцкі, “хорошую религию придумали индусы...”. Ну і праўда, калі б дух хвацкага бізнесмена Лэйбы Стругача мог рэінкарнавацца ў кагосьці з сучаснікаў, праблема сядзібы ў Будзёнаўцы вырашылася б за пару гадоў. Але ні іудаісты, да ліку якіх належыць наш герой, ні хрысціянне ў рэінкарнацыю не вераць. У нашай ментальнасці замацаваны іншы падыход — як будзеш нешта рабіць, то атрымаеш і блашаванне звыш.

Такія віды сёння сустрапаюць выкавага турыста ў Будзёнаўцы. / Фота аўтара

Яўген МАГАЛІФ — беларускі музыкант і кампазітар, які з'ехаў у Амерыку яшчэ ў 1990 годзе — можна сказаць, на піку сваёй запатрабаванасці на радзіме. Але сувязі з Беларуссю не парываліся. Тут засталіся многія яго калегі і сябры, тут і дагэтуль выконваецца яго музыка. Двойчы, у 2008-м і 2010-м, яго запрашалі ганаровым гасцем на "Славянскі базар у Віцебску". Дасягнуў ён поспехаў і ў замежжы, прычым не толькі ўласна за акіянам, але і на еўрапейскай культурнай прасторы. Сведчаннем таму — запрашэнне правесці ў пачатку ліпеня майстар-класы па кампазіцыі ў Італіі, з якіх і пачалася наша размова.

Надзея БУНЦЭВІЧ

— На працягу пяці дзён, пачынаючы з 7 ліпеня, я буду распавядаць пра асаблівасці розных жанраў, аналізаваць творы ўдзельнікаў майстар-класаў. І ўсё гэта — у атмасферы старадаўняй вілы XVI стагоддзя непадалёк ад Фларэнцыі, дзе паселяць мяне і астатніх гасцей. Гаспадар маёнтка — флейтыст, яго партнёры — піяністы і арганісты. Усе гэтыя інструменты, уключаючы сапраўдны арган, ёсць і на віле. Акрамя ўласна заняткаў, там адбудзецца і некалькі канцэртаў — з твораў удзельнікаў і маіх. Узрост — неабмежаваны. Хтосьці прыязджае нават не свае работы паказваць, спадзеючыся на парады, а проста ў якасці "вольнага слухача". Вядома, я быў бы рады сустрэць там і маладых беларускіх музыкантаў, якія маглі б сумясціць прафесійную зацікаўленасць з турыстычнай. Бо само паветра Фларэнцыі, можна сказаць, на працягу некалькіх стагоддзяў літаральна дыхае мастацтвам, калі ўлічваць усіх творцаў, хто тут жыў і працаваў.

— Цікава, а ў Амерыку вы ехалі, ужо маючы рэальнае ўяўленне пра сваю будучыню?

— Якое там уяўленне! Наглядаеўся тэлебачання, як там усё прыгожа паказваюць, і прыехаў як турыст. Без грошай. Нават на квіток у Ядзі Паплаўскай пазычаў. Думаў, толькі зайду ў якую ўстанову — там адразу зразумеюць, які я таленавіты. Але на справе ўсё аказалася не так проста. Вельмі важна звязца з патрэбнымі людзьмі, але да іх "з вуліцы", што называецца, не прыйдзеш, трэба, каб цябе хтосьці рэкамендаваў. Карацей, уладкоўваліся мы з жонкай некалькі гадоў. Атрымалі ліцэнзію выкладчыкаў, настаўнічалі ў прыватнай школе, цяпер — у дзяржаўнай, бо ў грашовым вымярэнні гэта мае больш выгод. Увогуле, знайсці месца педагога бывае вельмі складана, бо здавён тут складалася сістэма аховы людзей гэтай прафесіі. Калі, да прыкладу, у школе ты адпрацаваў тры гады, дык з чацвёртага атрымліваеш магчымасць выкладаць там пажыццёва. Але калі пераходзіш у іншую школу, увесь ранейшы стаж не залічваецца. Ва ўніверсітэтах — іншая сістэма, там часцей запрашаюць выкладчыкаў на пэўны тэрмін па дамовах. Школы таксама бываюць рознымі — ужо па сваім бюджэце. У горадзе, дзе пераважаюць пенсіянеры, школы бедныя. А там, дзе ёсць фабрыкі, заводы, вялікія кампаніі, якія спраўна плоцяць падаткі, — бюджэт на парадак вышэйшы. Дзе лепшы кантынгент навучэнцаў — аплата меншая. А там, дзе пераважаюць "складаныя" падлеткі, — большая. Дзеці атрымліваюць бясплатны сняданак, у сярэдзіне дня — яшчэ і бясплатныя фрукты. Патрабаванні да пед-

агогаў-музыкантаў таксама іншыя, чым у Беларусі. Дырэктар школы выбірае, які калектыв, на яго думку, у школе больш патрэбны: хор ці аркестр. Адпаведна вядзецца і навучанне. Але заняткі ў творчым калектыве — дадатковыя. Галоўнае — набыццё агульных ведаў. Малодшымі лічацца школьнікі першых пяці класаў. Шосты і сёмы — гэта ўжо сярэдняе звяно.

Музыка ж выкладаецца цягам усяго навучання. І гэта дае свае вынікі. Памятаю, сіламі выпускнікоў выконвалася араторыя "Месія" Гендэля, якая лічыцца складанай нават для прафесіяналаў. А тут — школьнікі-аматары. Вывучаецца ўсё, але, праўда, пакрыху. Гэтак жа і выкладчык — павінен умець усё. Той, хто выкладае інструментальную музыку, мае найперш іграць не на адным інструменце, як у нас, а на некаль-

ся воль якая сітуацыя: нягледзячы на тое, што мае творы часта выконваюцца на радзіме, грошай я атрымаць не мог. Пакуль жыву на Беларусі, аўтарскія адлічэнні ішлі, як толькі з'ехаў — не. Калі ў 2008-м гасцяваў на "Славянскім базары ў Віцебску", вырашыў атрымаць ганарары адразу за 18 мінулых гадоў. Але пасля распаду СССР Агенцтва па аўтарскіх правах знікла. Калі хто свае грошы не забраў, дык страціў іх, бо тыя пайшлі ў прыбытак дзяржаве. Давялося наноў складаць усе дакументы, адкрыць рахунак у банку. Але і пасля гэтага амаль нічога не змянілася. Літаральна побач у кіёску набыў тры кампакт-дыскі з маімі песнямі, паказаў іх супрацоўнікам адпаведнай установы, яны папрасілі мяне пакінуць ім вокладкі і чэкі: маўляў, будуць разбірацца. Але калі праз два гады зноў завітаў на фестываль

чыў у інтэрнэце, што Надзея Мікуліч атрымала прэмію за выкананне сваёй уласнай песні. Праўда, песню тую аб'яўлялі народнай. Я звярнуў на гэта ўвагу Надзеі. Ёй паабяцалі, што памылку выправяць, напішуць у цітрах правільна — і нічога.

Ну, а калі я за мяжой, дык увогуле чамусьці лічыцца, што манна нябесная на мяне так і сыплецца. Але гэта не так! Я калі сюды прыехаў, дык амаль год дываны чысціў. Спрабаваў напісаць штосьці для царквы — песні, духоўны хор, але ніхто нічога не выконваў. Калі з'яжджаў з Беларусі, я быў ужо вельмі вядомым. Песні "Больш табе я не пазваню" на словы Генадзя Бураўкіна, "На апошняй вярсе" на словы Сяргея Грахоўскага, "Не знікай" на словы Яўгена Еўтушэнкі ды іншыя спявалі Іна Афанасьева, Мікалай Скорыкаў, Якаў Навуменка, Галіна

вага ансамбля (хора, як у нас часцей гавораць). Так "Калібры" сталася першым маім творам, выкананым у Амерыцы за час майго тут жыцця.

У канцы 2012 года мне патэлефанавалі з Камернага аркестра Санта-Барбары і папрасілі дазволу на выкананне і запіс "Калібры". Дырыжор — з Японіі (маўляў, ён маю п'есу ў Інтэрнэце знайшоў), салястка — з Лос-Анджэса. Спачатку я падумаў, што гэта жарт, нейкі розыгрыш. Але ўсё спраўдзілася. А калі мне далі буклет таго канцэрта, што праходзіў у гарадскім тэатры, я быў уражаны яшчэ больш: Моцарт, Магаліф, Брытэн. Нішто сабе "суседства"! Яшчэ і прамовы вымусілі казаць для слухачоў перад канцэртам.

У Маскве праводзіцца Міжнародны дзіцячы конкурс "Мая любімая флейта". Я даслаў ім свае творы, і для конкурсу 2012 года "Восень" была вылучана мая п'еса як абавязковая для выканання ўсімі ўдзельнікамі. Уяўляеце? Яе выконвалі каля 50-ці чалавек, яшчэ з трыццаць вядомых музыкантаў былі ў журы — адсюль і папулярнасць.

— У XIX стагоддзі кампазітары жылі, у асноўным, за кошт выданняў сваіх твораў. А як цяпер? Бо вашы творы апошнім часам шмат дзе выдаюцца.

— Сёння выданне твораў грошай амаль не прыносіць. Але гэта вельмі прэстыжна. Выдавецтва спецыялізуецца на той ці іншай літаратуры, падпісваюць кантракты з аўтарамі. Так, англійскае выдавецтва, якое прафілюецца на музыцы для драўляных духавых, пачынала мне кантракт на чатыры творы для розных складаў. Яшчэ ў адным вельмі прэзентабельным выдавецтве прапанавалі надрукаваць дзве мае п'есы. У буйным амерыканскім выдавецтве выйшлі тры мае нотныя кніжкі. Летась выйшла з паўтара дзясятка зборнікаў у Англіі. Але сярод самых, бадай, значных для мяне сведчанняў прызнання — выказванне сусветна знакамітага расійскага дырыжора Юрыя Цемірканава, што мая музыка прафесійная, яркая, напісаная з вялікім пачуццём гумару. Ён нават параўнаў мяне з адным расійскім аўтарам: маўляў, мае творы больш яркія.

— У Інтэрнэце з'явіліся фрагменты з вашага мюзікла "Дзікае паляванне караля Стаха" паводле Уладзіміра Караткевіча. Ён дзесяці пастаўлены?

— Не, яшчэ нават недапісаны. Беларускі дзяржаўны акадэмічны музычны тэатр прапанаваў мне гэты праект, але штосьці ў іх не складалася. Таму тую ж Арыю Надзеі я цяпер "прэзентую" як арыю з незавершанага мюзікла. Адначасова я зрабіў яе пералажэнні для флейты з фартэпіяна, арганам, аркестрам — на ўсё густы. Перакладзена арыя і на англійскую і іспанскую мовы.

— Затое ў Белдзяржфілармоніі нядаўна выконвалася ваша кантата "Бармалей" паводле Карнея Чукоўскага. Здаецца, вы пачыналі яе пісаць яшчэ ў час вучобы ў кансерваторыі па класе Анатоля Багатырова?

— Так, але я ў свой час нават тыя ноты згубіў. І раптам даведаўся, што хор Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі спявае гэты твор і дагэтуль. Між іншым, калісьці менавіта Ала Мазурава, кіраўнік гэтага калектыву, папрасіла мяне завяршыць гэту кантату, і яе спявалі не толькі ў Беларусі (акрамя Мінска, у Віцебску, у Гродне), але і ў Вільнюсе, Рызе ды і па ўсім буйным Саюзе. А зараз я зрабіў другую рэдакцыю, дадаў некалькі эпізодаў.

Мая жонка Таццяна казала мне: "Пішы акадэмічную музыку, а не песні". Аказалася, мела рацыю!..

Вялікі калібр "Калібры": "Жонка казала — пішы акадэмічную музыку"

"...Кароль Стах": мюзікл будзе!

кіх. Да прыкладу, асноўным для яго з'яўляецца саксафон, але дадаткова ён засвойвае не толькі фартэпіяна, што ёсць і ў постсавецкай сістэме навучання, але і трубу, флейту, іншыя інструменты. Але навучанне ў Амерыцы — вельмі дарагое. У тым жа Гарвардзе, у знакамітым Універсітэце, — год навучання каштуе больш за 50 тысяч долараў.

— А ці можна там кампазітару пражыць на ганарары, як у нас на гэта спадзяюцца?

— Не, немагчыма. Ну, можа толькі калі будуць нейкія вельмі дарагія заказы, прычым больш ці менш рэгулярныя. Да прыкладу, у Галівудзе, на Бродвэй — вось, прыблізна, спіс такіх месц мы і вычарпалі. У мяне такіх замоў, шчыра прызнаюся, не было. Але затое там вельмі спраўна дзейнічае аўтарскае права. Амерыканскае таварыства кампазітараў, аўтараў і выдаўцоў мае дамовы ледзь не з усімі краінамі свету, уключаючы Расію і Украіну. З Беларуссю такога дакумента не падпісана. Таму ў мяне атрымала-

— А ці можна за акіянам кампазітару пражыць на ганарары, як у нас на гэта спадзяюцца?

— Не, не магчыма. Ну, можа толькі калі будуць нейкія вельмі дарагія заказы, прычым больш ці менш рэгулярныя. Да прыкладу, у Галівудзе, на Бродвэй — вось, прыблізна, спіс такіх месц мы і вычарпалі. У мяне такіх замоў, шчыра прызнаюся, не было. Але затое там вельмі спраўна дзейнічае аўтарскае права...

у Віцебск і, адпаведна, вырашыў высветліць, чым тая справа скончылася, мне адказалі, што з дыскамі ўсё яшчэ разбіраюцца. Тым не менш, за ўсё тое, што апошнім часам выконваецца, да прыкладу, у Белдзяржфілармоніі, такімі калектывамі, як Ансамбль салістаў "Класік-Авангард", Нацыянальны акадэмічны народны аркестр імя Іосіфа Жыновіча, — за ўсё гэта грошы пералічваюцца. Агульная сума такіх беларускіх адлічэнняў складае за ўвесь час ужо каля 40 долараў... Але часта бывае і так, што хтосьці з выканаўцаў просіць дазволу ўключыць мае творы ў свой альбом — каб яго потым, маўляў, дарчыць сябрам і знаёмым. Я, вядома, пагаджаюся, а потым даведваюся, што той дыск прадаецца. І справа ж не толькі ў грошах, але і ў нейкіх этычных момантах, у магчымасці ці немагчымасці падмануць. І тычыцца гэта не толькі мяне! Неяк уба-

Шышкова, Леанід Барткевіч, Ігар Качагараў... Песня "Іграў раэль" гучала на Усеаюзным радыё ў выкананні Леаніда Сярэбранікава, была прынята ў фонд. Прадстаўляла яна Беларусь і на фестывалі маладых кампазітараў СССР — ЗША. Некалькі песень выйшлі на дысках Данчыка. Але тут усё давялося пачынаць з пачатку...

— Сёння вашу флейтавую п'есу "Калібры", наколькі я ведаю, іграюць паўсюль...

— Так, яе выконваюць ужо ў 30-ці краінах свету, уключаючы, да прыкладу, Бразілію. Летась Асацыяцыя флейтыстаў праводзіла майстар-класы, яна гучала і там. Гэту п'есу я напісаў чатыры гады таму. У арыгінале яна — для флейты і струнных. Але зараз яе выконваюць рознымі складамі: і ў суправаджэнні фартэпіяна, і невялікімі ансамблямі, і як п'есу для флейты-пікала і флейта-

“Рускі” Гарэцкага: класіка ў стылі Post-дак

Маналіт у “кароткім метры”

Днямі ў Мінску прайшла рэтраспектыва **стужак, прысвечаная стагоддзю пачатку Першай сусветнай вайны. Наш кінематограф прадстаўляла карціна 1930-х “Першы ўзвод” Уладзіміра Корш-Сабліна. Між тым, у праграму прасілася новая работа Нацыянальнай кінастудыі “Беларусь-фільм” — кароткаметражны фільм “Рускі”, зняты па аднайменнай назве Максіма Гарэцкага рэжысёрам Віктарам Асюком.**

Антон СІДАРЭНКА

Пераможца і лаўрэат шматлікіх міжнародных кінафорумаў Віктар Асюк звычайна працуе на глебе кінадакументалістыкі. Ён ігравае кіно да гэтага моманту ён звяртаўся толькі раз, у 2007 годзе выпусціўшы поўнаметражны фільм “Нябачаны край” па прозе Міхаса Зарэцкага.

“Рускі” — твор камерны, усюго толькі адна з назві у кнізе “На імперыялістычнай вайне”, напісанай у выглядзе нарысу-замалёвак з натурны ў 1914—1919 гадах і ўпершыню надрукаванай у 1926. Два сапдаты двух варажых імперый, Расійскай і Аўстра-Венгерскай, сустракаюцца на маленькім кавалачку шматкіламетравага фронту, каб расціць пару глыткою гарэлкі і пагутарыць амаль на адной і той жа мове. Бо, як вынікае з іх дыялогу, адзін аказваецца селянінам з Магілёўшчыны, а другі — з украінскай часткі тагачаснай Аўстрыі.

Мастыхін

Бабруйскі мастацкі музей знаёміць сваіх наведвальнікаў з творчасцю мастакоў-землякоў, якіх жыўць цяпер у іншых гарадах і краінах. У рамках гэтага праекта прайшлі ўжо выстаўкі работ Георгія Папалаўскага, Леаніда Марчанкі і Людзвіга Асецкага. Наступным мастаком, чыя творчасць прадстаўлена бабруйчанам, стаў Алег Захарэвіч з Віцебска — пасляховы жывапісец мадэрнісцкага кірунку, які ў сваіх карцінах сінтэзуе многія цікавыя з’явы і формы стылю.

Жывапіс Захарэвіча — адлюстраванне характару аўтара, яго высялага норава, яркасці і артыстызму асобы. Выстаўка з назвай “У лабірынтах фантазій”, сучаснай творчай пазіцыі мастака, стварае

Па сваёй драматургіі “Рускі” набылі да дасканаласці: навэла першалачаткова была напісана як асобны твор. На вайне, зрэшты, што не гісторыя, то драма, нават, самая невядлікая. А ў дадзеным выпадку, наогул, ідральна разлічаная на “кароткі метр”, які, мяркуючы па ўсім, член Еўрапейскай кінаакадэміі Віктар Асюк задумаў даўно. Два героі навэлы Гарэцкага, Рускі і Аўстрыйец, нават не шрубкі — паршучы ў д’ябальскім механізме катастрофы сусветнай вайны. На ролю “рускага” беларуса рэжысёр запрасіў Міхаіла Барсковіча — прафесійнага актёра, егера з Віцебшчыны, які некалькі гадоў таму сыграў, фактычна, самога сябе ў “Палюнічым” расійскага

стага” выразу твара і вонкавага аблічча Міхаіла Барсковіча і “еўрапейскіх” вусікаў Аляксандра Ждановіча. У выніку, калі “рускі” страляе ў спіну “аўстрыйца”, тое відэавочна супярэчыць задуме Гарэцкага. Але, верагодна, кладзецца на аўтарскую інтэрпрэтацыю Асюка і працяжную, трывожную інтанацыю, што надае фільму падабраная музыка Віктара Капыцько.

Вайна ў Гарэцкага — сапраўдная, складаецца не столькі з кавалерыйскіх атак і артылерыйскіх абстрэлаў, колькі з нуднага прамежкавага стану. Апошняя не так часта трапляе ў поле зору баталістаў, затое прысутнічае ў прозе таго ж Рэмарка. Гэтым адчуваннем прасякнута і аўдыяніга

каструкцыі: яе амаль немагчыма раскласці на элементарныя частцы кінамовы. Канцэпцыя фільма Віктара Асюка ніякага “расчлянення” на асобныя складнікі не прадугледжвае. Актуальны ў свеце арт-хаўснага кіно стыль Post-дак, да чаго відэавочна імкнецца рэжысёр, у ідральную, трыюнальную маналіт, цэласную плынь, далёкую ад прынцыпу “мантажу атракцыёнаў” Сяргея Эйзенштэйна, на якім грунтуецца ўсё першае стагоддзе кіно.

Зрэшты, у “Рускім” Асюка ёсць выразна распазнавальная аўтарская канцэпцыя, які мастацкая, так і ідэйная. Гэты кароткаметражны фільм — смелая спроба зняць экзістэнцыяльную драму на фоне

забіваць чалавека ў шынялі іншага колеру. У фільме Віктара Асюка герой Міхаіла Барсковіча страляе ў спіну свайго візаві праз зацягнутую тым неспадзявана нямецкую псеўдніка. Страляе менавіта па інэрцыі, рэфлектарна. Хоць у Гарэцкага Рускі рашаецца на збойства пасля пэўных ваганняў і вырашальнага аргументу “Э, што ж я за вакаж?..”.

У кіно ўнутраных маналогоў не бывае. Дакладней, у такім кіно, на якое арыентаваўся Віктар Асюк. Post-дак максімальна набліжаны да дакументалістыкі, дзе ёсць фіксацыя стану, часу, месца. Дзе мінімум рухаў, але максімум сэнсу. Які, праўда, трэба ўмець прачытаць дасведчанаму гледачу. Або — адчуць разам з героямі, якія, у выпадку стужкі Віктара Асюка, амаль не камунікуюць. Замест людзей у фільме з дапамогай аб’ектываў Юрыя Дакучаева і Анатоля Казазаева размаўляе прырода, ужо знакаміты наваколлі Краснасельскіх крайдавых кар’ераў пад Ваўкавыскам. Незмяное аблічча гэтага рукатворнага пейзажу, як ні дзіўна, надае фільму не менш, калі не больш, выразнасці, чым ігра актёраў.

Максім Гарэцкі напісаў сваю навэлу ў 1915 годзе, калі гібель абедзвюх імперый у смяротнай сутычцы была яшчэ невідэавочнай. З вышыні мінулых ста гадоў і двюх сусветных войнаў інтрыга “Рускага” здаецца нам цяпер куды больш прастай і зразумелай, чым сучаснае класіка нашай літаратуры. Несумненнай каштоўнасцю застыла ў часе фільма Віктара Асюка стала вяртанне інтрыгі. І не толькі ў, здавалася б, добра вядомы, “глухі” лёс нашай сапраўднай, якаснай літаратурнай класікі, якую чамусьці ўпарта ігнаруе Нацыянальная кінастудыя. Але і ў айчыны кінапрацэс, дзе, нягледзячы на ўсе акалічнасці, усё ж такі прабіваюцца парасткі сапраўднага мастацтва. Аказваецца, і без замежных сапраўзосараў і саўтараў наша кіно можа быць ці, па меншай меры, прэзентаваць на масштэўнай і філасофскаму глыбіню, быць сучасным па кінамовах, нарэшце, быць глыбока нацыянальным па сутнасці. Чаго мы ўсе ўжо даўно чакалі.

Чаго да іншай прозы Максіма Гарэцкага, то, упушчаны, яна яшчэ знаходзіць сваіх экранізатараў. А пакуль інтэрпрэтацыя “Рускага” ад Віктара Асюка, якую ўжо паспелі пабачыць наведвальнікі нашага нацыянальнага павільёна ў Канах, абудзіць цікаўнасць да гэтага аўтара ды іншых класікаў нашай літаратуры ў айчынных кінатворцаў.

К

“Страсць Фараона”, то гараці “Крэолкай”, то дзвючынкай з анельскімі крыжамі ў карціне “Райскія яблыкі” — для кожнага вобразу знойдзе сваю інтанацыю. У творы “Нявеста” мастак выкарыстоўвае іншую, складаную тэхніку мадэрнісцкага партрэта з лінейным малюнкам у аснове. Сімвалы ж, уключаныя ў кампазіцыю, складаюцца ў гарацае прызнанне ў каханні сваёй “Вечнай нявесце”, якая для аўтара і спелая вішня, і салодкае віно, і закаханніца дому.

Запал, паучушчываць у творах Захарэвіча дамінуюць звартаюць на сябе увагу. Дак найрычэй палітра не абмяжоўваецца. Аўтар раскрывае сваё бачанне і прызнанне ахвярнасці спадарожніцы жыцця мастака. Гэтым незвычайнай праца “Арывідрэчы”, параўнальная па стрыманым каларыце з коўдрай з лапкіў, і якая вылучаецца ненатуральна сціленай галавой герайні. Пры дэталёвым разглядзе цёмныя элементы кампазіцыі сілуэтна нагадваюць крыж, лагічна тлумача-

Генадзь БЛАГУЦІН, мастацтвазнаўца Бабруйск

XIV Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі ў Маладзечне сабраў прыхільнікаў па ўсёй Беларусі. Тэлебачанне як ніколі поўна вляло запісы, зацікавіўшы не толькі канцэртнікамі адкрыцця і закрыцця, але і фіналам Рэспубліканскага конкурсу маладых выканаўцаў, іншымі імпрэзамі, уключаючы пэтычную вечарыну. Штосці ўжо транслявалася, штосці — пакінута на далейшыя эфіры, сёе-тое выкладзена ў Інтэрнэт. Таму замест пералікаў-апісанняў фестывальных падзей, сведкамі якіх вы яшчэ зможаце стаць праз экран ці манітор, давайце скіруем погляд на тыя праблемы развіцця нашай эстрады, што на фоне святочнага ззяння становяцца яшчэ больш заважымі.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Два туры двааблічнага Януса

Конкурс маладых выканаўцаў беларускай эстраднай песні праходзіў у тры туры. Першы быў адборачным і праводзіўся на месцах: кожная вобласць і асобна Мінск павінны былі вызначыць трох спевакоў, якія і паедуць у Маладзечна. Там іх чакалі яшчэ два туры творчага выпрабавання, усе ў адзін дзень. Другі — пад фанары “Мінск 1” у зале Палаца культуры. Трэці — на адкрытым паветры, у вясільным Амфітэатры, з Нацыянальным акадэмічным канцэртным аркестрам Беларусі на чале з народным артыстам краіны, прафесарам Міхаілам Фінбергам.

Адпаведна змяняліся і ўражанні ад агульнага конкурснага ўзроўню. Мяркуючы па першай песні ў “цяжкіх умовах”, узровень можна было ацэньваць як дастаткова высокі. Мяркуючы па другой, ды яшчэ дадаўшы тэлеўражанні (а экран сваімі буйнымі планамі яшчэ больш, чым сцэна, высвечвае хібы), — яны змяніліся ледзь не прытцыпова. Асабліва на фоне выдатнай аркестравай раскошы. Часам так і хацелася папрасіць гукарэжысёра пакінуць толькі інструментальнае гучанне з шыкоўнымі сола. А між тым, менавіта гэты тур ішоў у эфіры ў прайм-тайм, паўтараючыся назаўтра зранку. Да таго ж, пры мантажы, каб захаваць інтрыгу, пераможцы былі пастаўлены ў фінал. Дадалася і магчымасць для параўнання — на жаль, энду-такі, у шэрагу выпадкаў не на карысць і цяперашнім канкурсантам, бо напярэдадні некалькі дзён запар той жа тэлеканал “Беларусь 3” спраўна круціў маладзечанскія запісы мінулых гадоў.

К

Канкурсантаў было шчыра шкада. Галасы ва ўсіх добрыя, усе сталіся спяваць як мага лепей. Але ж рэдка ў каго за плячыма вопыт выступленняў з жывым аркестрам, на адкрытым паветры ў нялепых прыродных умовах, з тэлетрансляцыяй ды яшчэ ў рэжыме марафона, калі дазваена выступленне становіцца, з улікам рэпетыцый, чацвёртым на дзень, што, да таго ж, пачынаецца з пераезду ў Маладзечна. Дык што, вярнуць конкурс пад дах Палаца? Не, ні ў якім разе! Куды лепшае выйсце — сумяшчаць конкурс з майстар-класамі, які гэта прапануюць некаторыя выкладчыкі. Вядома, змаўляючы багаты, самабытны ўнутраны свет нашага земляка. Экспазіцыя стала своеасаблівай споведдзю аўтара і падарункам роднаму гораду.

Генадзь БЛАГУЦІН, мастацтвазнаўца Бабруйск

Сцэна фестывальнага амфітэатра. / Фота з фестываля — Міхаіла МАРКЭЎСКАГА

Каб месца сустрэчы было падзеяй...

Рухавік “Маладзечна-2013” у кірунку... агляду, “салона”, майстар-класа?

Што маецца на ўвазе? На тэлеканалах розных краін назіраюцца багаты вопыт правядзення разнастайных праектаў з удзелам маладых выканаўцаў. Чаму б не сумясціць тых напрацоўкі з гэтым конкурсам, які справядліва лічыцца галоўнай плыцюўкай будучыні нацыянальнага эстраднага мастацтва? Бо той жа Міхаіл Фінберг неаднойчы даводзіў, што менавіта на маладзечанскім спартрыне павінны ўзрошчвацца будучыя ўдзельнікі іншых фестываляў і конкурсаў — найперш “Славянскага базару ў Віцебску”.

Праца над памылкамі

Якія ж пралікі былі сёлета самымі распаўсюджанымі ў маладых выканаўцаў? І ці ёсць усё ж прырагэс — у параўнанні, скажам, з леташнімі, пазалеташнімі праслухоўваннямі?

Узраста агульная культура сцэнічных паводзінь: нішто ўжо не прырагэс да падлогі ў час спеваў, але, на жаль, амаль ніхто не сочыць за сваім тварам. У тых, хто ўжо працуе на карпаратывах, — устойліва шчаслівая ці проста лагодная ўсмешка, нягледзячы на тое, што песня, да прыкладу, пра расстанне. У іншых — на абліччы напісана ўсё тое, што спявак думае пра сваю горкую долю і астатнія трагедыі свету. У кагосьці — непахісна ваяўнічы настрой, незалежна ад пранікнёнай песеннай лірыкі.

Выбар песень — папешаў: менш стала па-мастацку сумнеўных, пашырлася кола прафесійных аўтараў. Але не ўсе маладыя выканаўцы, нават тыя, хто ўжо можа лічыцца прафесіяналам, разумеюць, што кантатды ён будзе цягнуць на большую “сумачку з грашмыца”, але калі мы дбаем пра сапраўднае развіццё нацыянальнай культуры, а не проста пра вызначэнне, хто на якім месцы, дык такая падрыхтоўка таго каштуе і, што немалаважна, у будучым сябе абавязкова акупіць.

Удзельніца вайн-пры Анны Монаш

Імпрэзія — Артур Міхайлаў, які прасіўся на конкурс маладых выканаўцаў у Маладзечне ў 2014.

максімальная поўна паказаць свае творчыя магчымасці і галасавыя даныя. Менавіта з-за гэтага, здаецца, усё ніяк не шануе Мікіце Фаміных, які і навуачны добра, і фразы ўмее выразна выбудоваць, падаўжаючы іх да бясконцасці.

У сувязі з рэпертуарам асабіста ў мяне паўстала і пытанне, наколькі песня таго ж Стаса Наміна можа лічыцца беларускай? Можна, аўтара “пераблыталі” з Чэславам Нэ-мэнам — папраўдзе беларусам па паходжанні? Ці больш песня не

знайшося? Зразумела, кампазіцыя “Творчы Бак” была вельмі тактоўна перакладзена на беларускую мову незаманым у такіх сітуацыях пэтам Васілём Жуковічам. Але на ўрад ці падобныя пераклады — менавіта той шлях, які на разлічаны маладзечанскія фестывалі і конкурсы, папкінаваты падтрымліваць сваё, беларускае.

Тым больш, што і з маўленнем у вакалістаў праблем хапала. У некаторых — словы пры спевах паходжанні? Ці больш песня — наста-

яныя артыкуляцыйныя русізмы: “в”, “л” — замест “у нескладавага”, “г” — фрыкатыўнае, а не выбуноўнае, “ч” — мяккае. У Амфітэатры выпаўзілі на паверхню і фальшылівы ноты. Асабліва багата іх аказалася ў пачатку песень, пакуль выканаўцы шукалі гукавышынныя арыенціры, і ў тых, скажам так, джазавых імпрэ-візацыйх. Запішні трэмар — галасу, рук, з якіх ледзь не вываліваўся мікрафон, часам усюго цела — узнікаў таксама менавіта ў Амфітэатры, што сведчыла пра яго нервовае паходжанне. Ну, а тое, што сцэна і экран “высвечваюць” як перавагі, так і недахопы — даўно вядома. Тут кожны павінен дапамагць сабе сам, разумеючы, што вынік трыба дасягаць паступова — цягам жыцця, а не з “наскоку”.

Вядома, асабліва адказнасць кладзецца на тых, хто дасялае “ад імя вобласці” сваіх канкурсантаў. Бо яны павінны думаць не толькі пра дасягненне сённяшніх паказчыкаў, але і глядзець крыху наперад, даючы пра далейшае жыццё і кар’еру сваіх “пасланцаў”. Наўрад ці “Маладзечна-2014” — тая вяршыня, якую трэба штурмаваць з рызыкай страціць голас ці прынесці шкоду свайму здароўю.

Світае усіх у... салон?..

Дык хто ж апінуўся на верхніх прыступках? Трэцюю прэмію падзялілі Лідзія Заблоцкая і Андрэй Грыгор’ев. Другую — Наталля Ламака з крыху акадэмічнай манерай спеваў і Артур Міхайлаў, які прадставіў нашу краіну на конкурсе “Славянскага базару...”. На першае месца выйшла Кацярына Шумская, але ў параўнанні з леташнім “Белазуўскім акордам”, дзе яна амаль з тым жа рэпертуарам атрымала Гран-пры, тут не далягвала вярхі, і спявала досыць аднастайна.

Гран-пры і прыз імя Уладзіміра Мулявіна абсалютна справядліва атрымала самая, бадай, маладая канкурсантка — Аліна Монаш, якая вучыцца ў Мінскім каледжы мастацтваў. Яна сапраўды была, як кажуць, на тры галавы вышэй за астатніх. Дапамагалі ёй і ранейшы вопыт (дастаткова таго, што піль з папавой гадоў таму дзвючынкі ў складзе ваякальнага трыа ўдзельнічала ў дзіцячым “Еўрабачанні”), і вельмі сур’ёзна падрыхтоўка (песні былі адліфаваны ва ўсіх дэталях, пачынаючы з драматургіі), і прэм’ера песні “Адпятая птушка”, якую напісала Алена Атрашкевіч на словы згаданага Васіля Жуковіча — менавіта для сваёй выхаванкі і спецыяльна да гэтага конкурсу.

Праўда, пра апошнія абставіны маглі загадацца толькі знаўцы, маючы перад вачыма праграму конкурсных выступленняў, раздрукаваную найперш для журы. На другім туры называліся толькі іменны канкурсантаў, а не іх песні. У тэлеверсіі трэцяга тура на пачатку кожнага выступлення на экране з’яўлялася больш поўная “аб’яўка”, яе знікала яна так імгненна, што ухапіць яе было (а тым больш, запомніць) цалкам амаль немагчыма.

Падзея, якую чакаюць цэлы год, павінна быць не толькі вулічным святкам для гараджан, але і традыцыйным “месцам сустрэчы” кампазітараў і пэстаў — чымсьці яшчэ і накітап “салона”, дзе будучы вярваць абмеркаванні, нараджацца новыя ідэі, праекты, стане надбываюцца супрацоўніцтва. Неблага было б пераняць і такую ўласціваю некаторым форумам традыцыю, як замова да іх новых твораў. Сапраўды, чаму фэстываль і конкурс не могуць самі выступаць заказчыкамі? Дык ідэя конкурсу на новыя беларускамоўныя песні вызвалася ўжо колькі разоў.

Бо фэстываль павінен не проста канстатаваць, якія песні з’явіліся, а выступаць рухавіком гэтага працэсу...

К

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Акцыя “К”: журналісцкі аўтапрабег па СДК і не толькі

Ткацтва з дзяцінства?

Апошні раз мы былі ў **Слоніме** гадоў пяць таму. Тэрмін — ладны. У горадзе за гэты час адбыліся істотныя вонкавыя змены. (І ўвогуле нашы райцэнтры, за рэдкім выключэннем, мяняюцца ў станочы бок літаральна на вачах.) Маём на ўвазе не толькі новы тэатр, які выглядае цяпер нібы жаніх-прыгажун на доўгачаканым вяселлі. Да ладу прыведзены астатнія гістарычныя будынкi (храмы, касцёлы ды манастыры). У раёне — новы кіраўнік Алег Таргонскі, актыўны і дзейсны. Пасля яго прыходу на парадак дня было вынесена пытанне паскарэння ўзвядзення тэатральнага будынка, а будаўніцтва лядовага палаца прызнана на сёння не надта актуальным — замест яго вырашана ўзводзіць спартыўна-аздараўленчы комплекс. Вельмі шматзначны ў плане аптымізацыі нюанс...

Начальнік аддзела Наталля Юнчыц прыйшла ў культуру з сістэмы адукацыі. На гэты досвед забывацца не збіраецца. “Нашы аддзелы, — кажа яна, — павінны працаваць у самым шчыльным кантакце”. І гэта, як аказалася, даволі аргументаваныя словы. Вось тое судакрананне дзвюх сфер, якога мы так даўно чакаем.

Яскравы прыклад узаемадзеяння культуры і адукацыі — увядзенне ў абавязковую праграму дашкольных навучальных устаноў заняткаў па ткацтве. Наталля Юнчыц лічыць такі падыход да выхаваўчай справы ідэалагічна вывераным:

— Вы не ўяўляеце, як хутка дзеткі асвойваюць народныя рамёствы! Ткацтва ж ім дазваляе развіваць творчыя здольнасці, матарыку. Апошнім часам у дашкольнікаў усё часцей сустракаюцца дэфекты маўлення, абумоўлены асаблівасцямі сучаснага выхавання бацькамі: не паспела дзіця навучыцца размаўляць, як яму ўжо падсоўваюць тэлевізар і камп’ютар. І вельмі важна, каб дзіця як мага раней пачынала ўсведамляць сябе праз нацыянальнае спадвечнае рамяство, праз нашу традыцыйную культуру.

Цяпер зразумела, чаму Раённы дом рамёстваў у Слоніме — адзін з лепшых у вобласці? Пра ягоныя здабыткі і праблемы — крыху ніжэй.

33 мільёны для Паганіні

А як жа быць з клубнікамі Дзераўной? Павіншаваць з чарговай перамогай! У іх учора сапраўды была святочная нагода праехацца ўвечары да райцэнтра. Апрача сцэнічных строяў, вакальны гурт ЦДК атрымаў акустычную сістэму, мікшарны пульт, радыёмікрафон, лазарную светламузыку... Усяго — больш чым на трыццаць мільёнаў рублёў.

Па словах кіраўніка аддзела, усё гэта — вынік праектнай дзейнасці. Больш за тое, дывідэндз ад яе атрымалі мясцовыя служба сацыяльнай аховы, сельсавет, школа... Зноў, заўважце, шчыльны міжведамасны саюз,

што сустракаецца па Беларусі надзвычай рэдка. Для школы ён даў магчымасць стварыць цяпліцу і музей, для сельсавета адкрыліся больш канкрэтныя перспектывы далейшага сацыяльнага развіцця Дзераўной. Пра здзейсненыя мары ЦДК вы ўжо ведаеце. Самы час спытацца: “Адкуль жа грошы?”

А з’явіліся яны ў выніку рэалізацыі Праекта міжнароднай тэхнічнай дапамогі “Тэрытарыяльны падыход да развіцця вёскі”. Фінансуецца ён Еўрапейскай Камісіяй. Дарэчы ініцыятары новай карыснай справы — менавіта клубнікі Дзераўной. Сваю мясцовую іні-

Аргументы для вясковага развіцця: дзеянне і ўзаемадзеянне

павінны абвясціць наведвальнікам, куды, наколькі і з якой прычыны яны зніклі. Працоўную дысцыпліну ў нас яшчэ ніхто не адмяняў.

Аптымальна — значыць уважана

Так, установа культуры ў Дзераўной названа ЦДК невыпадкова. У раёне — дзевяць такіх цэнтральных аб’ектаў. Сельскія клубы з’яўляюцца іх структурнымі падраздзяленнямі. Як нам давялі, на Слонімшчыне ў фаворы — нязмешаныя тыпы устаноў

Дом-музей Салейскай

Мама і сын: Надзея і Пётр Салейскі са Слоніма.

культуры. Маўляў, кожны павінен займацца сваёй канкрэтнай справай. Можна пагадзіцца. У клубе-бібліятэцы, як правіла, — якасныя паслугі атрымаць надзвычай цяжка. “Паўтара” супрацоўнікі літаральна разрываюцца паміж кніжнымі паліцамі і сцэнай. На справе атрымліваецца, што такая ўстанова — толькі памяшканне для стыхійных вясковых пасядзелак: ёсць столь над галавой — ды і добра.

Таму працэс аптымізацыі вельмі ўважліва адсочвае старшыня райвыканкома. Ніхто не спяшаецца зачыняць сельскія аб’екты. Але працэс гэты, як паказвае жыццё, — непазбежны. І тактыка пры гэтым абрана, скажам, не ад добрага жыцця. Паколькі на Слонімшчыне існуе пэўная кадравая праблема (дзе яе няма?), дык пад увагу пры скасаванні ўстаноў бярэцца найперш наяўнасць вакансій. У ходзе менавіта такіх захадаў народны калектыв “Чараўніцы-каравайніцы” з Прырэчча перанеслі ў ЦДК Навасёлка. Але вакансіі тых у сферы раённай культуры — больш за дзясятка. Ліквідуючы гэты прабел за кошт аптымізацыі, не паставіць бы пад пагрозу інтарэсы вяскоўцаў!

Так, любы маланаселены ды аддалены пункт раёна знаходзіцца пад культурным кантролем не толькі цэнтральнага куставо-

цыятыву яны назвалі досыць арыгінальна: “Дзве струны”. Мы доўга высвятлялі этымалогію гэтай назвы і зразумелі яе так: на поўным наборы струн здзівіць гучаннем — любы зможа, а на дзвюх — толькі Паганіні, значыць — віртуоз ды прафесіянал высокага кшталту. Мы парадаваліся за клубнікаў, бо творчая амбіцыйнасць яшчэ нікому не перашкодзіла.

Адзіная заўвага: работнікі культуры, пакідаючы сваю ўстанову (усякае ў жыцці здараецца)

На людным месцы

Белым шоўкам па белым палатне

Раённы цэнтр народнай творчасці ў чарговы раз папоўніў скарбонку сваіх узнагароджаных народнай майстрыха з вёскі Дарапеевічы Сцепаніда Сцепанюк. Яна разам з Валянцінай Струнец, дырэктарам РЦНТ, і народным ансамблем народнай песні “Рыцкі куфэрак” гарадскога ДК прымала ўдзел у VI Рэспубліканскім фестывалі-кірмашы рамёстваў “Вясновы букет”.

МАЛАРЫТЧЫНА

Палітра традыцыйных рамёстваў рэгіёна — надзвычай багатая. Узяць, да прыкладу, калекцыю адзення нашага строю (дзясць спадніц, чатыры жаночыя і тры мужчынскія кашулі, чатыры фартухі, пяць гальштукаў). А ёсць яшчэ і ручнікі (два дзясяткі вышытых і тканых), сумкі з ільну (тканыя, з маларыцкім арнаментам), палавікі, вырабы з бісеру і саломкапляценне.

Валянціна Мікалаеўна — спецыялістка па правядзенні майстар-класаў па завязванні плата (наміткі), а Сцепаніда Аляксееўна — па вырабе лянных нітак з кудзелі на калаўроце... Яна ж выткала вясельны ўбор нявесты і жаніха. Асаблівае захапленне выклікае белая сукенка нявесты: на палатне белымі шайко-

Іван Андрэйчук і Наталля Пішчук у вясельных строях жаніха і нявесты Маларытчыны пачатку XX стагоддзя, які адноўлены і вытканы Сцепанідай Сцепанюк.

вымі ніткамі вытканы характэрныя карункі адноўленага маларыцкага арнаменту пачатку XX стагоддзя.

Сцепаніда Сцепанюк — асоба знакамітая, яркая. Вось што яна кажа пра пяты раённы агляд-конкурс абрадавага фальклору “Спадчына зямлі Маларыцкай”, у якім прымала ўдзел (на творчым спаборніцтве фальклорныя калектывы раёна прадстаўлялі элементы вясельных абрадаў сваіх населеных пунктаў):

— Усе нявесты былі апрануты ў нацыянальны касцюм. Пасля ўбачанага самой захацелася аднавіць-выткаць вясельны ўбор дзяўчыны пачатку XX стагоддзя сваёй мясцовасці. Дапамаглі гэта зрабіць успаміны вяскоўцаў-старажылаў, а таксама — фотаздымкі. Усё ўзважыўшы, прыкінуўшы, села за кросны.

— Любоў да ткацтва — гэта таксама і пастаянны эксперымент, пошук новых форм, узораў, спалучэнняў колеру і фактуры, — сцвярджае Валянціна Струнец. — У сваім вясельным уборы Сцепаніда Сцепанюк гэтым разам выкарыстала не традыцыйны белы і барвовы колеры, якія характэрныя маларыцкаму строю. Яна выткала маларыцкі арнамент белым шоўкам на белым палатне. Тканіна, што з’явілася з-пад яе рук, набыла новы духоўны сэнс і магутны энергетычны імпульс.

Мікалай НАВУМЧЫК
Маларыта
Фота аўтара

Па Вялікім

У сельскай культуры жыхароў вёскі Вялікі Бор Хойніцкага раёна яшчэ жыве традыцыя правядзення абраду “Ваджэнне русалкі”.

ХОЙНІЧЫНА

Абраду больш за 100 гадоў. У сярэдзіне 1990-х ён быў адраджаны жыхарамі вёскі, сярод якіх Жанна, Анатоль, Галіна, Віктар Харошкі, Марыя Кашперка, Віктар Малінок, Марыя Навуменка, Ганна Сачанка... І вось ужо цягам шаснаццаці гадоў вялікаборцы вядуць русалку ў поле. У наш час абрад праходзіць штогод у наступную нядзелю пасля праваслаўнай Тройцы.

Захавалася і старажытная легенда, звязаная з русалкай. Калісьці людзі верылі, што дзіця, якое не пахрысцілі, калі памрэ — “пойдзе ў русалку”. Аднойчы сабраліся вясковыя жанчыны пасля Тройцы і вырашылі “правесці русалку”. Аднаго юнака прыбралі “святчэннікам”, самі пераапрануліся, песні спявалі, весяліліся. Калі ішлі па вёсцы, то выйшаў да іх стары жыхар і кажа: “Што вы русалку дражніце? Не трэба!” Не паслухаліся яго і ўсё роўна гулялі “ў русалку”, хрысцілі яе. Неўзабаве з’явілася страшэнная хмара, сонца села... І раптам пайшоў моцны град, які пабіў ва ўсіх агародах ураджай. Толькі агарод таго чалавека, што заступіўся за русалку, нібыта хтосьці збяргог. З таго часу, каб уладзіць русалку, каб не было града і дзеці

га клуба, але і ў пастаянным полі зроку аўтаклуба ды аўтабібліятэкі. За месяц асобна ўзятую вёску ўстановы на колах наведваюць не радзей раза ў месяц. Але начальнік аддзела цудоўна ведае, што і кадравую праблему вырашаць трэба неадкладна. Рэцэпты тут — усім знаёмыя: вучыць сваіх, а прыезджым — добраўпарадкаванае жыллё прадстаўляць. Хоць рэцэпты і знаёмыя, але не заўжды прыдатныя для хуткай рэалізацыі. Тут таксама варта, як падаецца, актыўна падключыць міжведамасныя рычагі ды стымулы.

каналіся, што сувенірная крама ледзь спраўляецца з дадатковай нагрузкай выставачнай мастацкай залы.

Што ўжо казаць пра дзейнасць майстроў. Да прыкладу, надзвычай папулярнымі сярод насельніцтва сталі майстар-класы. Заняткі платныя і абыходзяцца для дарослых у 10 тысяч за адно наведванне. А вось сувенір, які на такім занятку зроблены, можа каштаваць і 50 тысяч. Таму і прыходзіць у РДР вельмі шмат ахвотных навучыцца народным рамёствам — усіх жа прыняць праз згаданую праблему не атрымліваецца.

У кабінёце начальніка аддзела Наталлі Юнчыц

ДЗВЮХ СТРУНАХ?..

Дырэктар Слонімскага РДР Ніна Мароз.

Будынак з устаноўмі культуры вёскі Дзераўная.

Бібліятэкар з Дзераўной Жанна Хворык.

Хто за РДР?
Ідучы на сустрэчу да Наталлі Юнчыц у райвыканкам, звярнулі ўвагу на інфацэнтр, які знаходзіцца непардалёк. Установа размяшчаецца пад адным дахам з Раённым домам рамёстваў. Здавалася б, такое суседства для турыстаў — ці не найлепшае. Можна і інфармацыйны буклет атрымаць і сувенір у РДР набыць. Але, як аказалася, не ўсё так празрыста. Першая праблема, якую акрэсліла Наталля Юнчыц: узаемадзеянне паміж устаноўмі пабудавана не на належным узроўні. Галоўны ж клопат: катастрафічны недахоп плошчаў Раённага дома рамёстваў. Мы на ўласныя вочы пера-

адзінае выйсце, якое ўжо ўзгоднена з кіраўніцтвам раёна, — перасяленне інфацэнтра. Але супрацоўнікі РДР шукаюць і іншае выйсце з сітуацыі: наведваюць з майстар-класамі сярэднія школы горада, гімназіі, а неўзабаве, спадзяюцца ў РДР, будуць запрашаць майстроў і ў дзіцячыя садкі — ужо запланаваны навучальныя семінары, курсы для выхавальцаў дашкольных устаноў.

(Не)лірычнае адступленне Кастуся Антановіча

З задавальненнем прагуляўся па вечаровым Слоніме. Пазітыўнаму настрою спрыяла не толькі выдатнае надвор'е, але і гарадская атмасфера:

дагледжаныя аб'екты гісторыка-культурнай спадчыны, якія давалася пабачыць, цікавы ландшафтны дызайн. Можна толькі ўявіць, як яшчэ пераўвасобіцца Слонім да сёлетніх абласных Дажынак! Так, да свята хлебарабаў мясцовы Дом культуры чакае капітальнага рамонт з заменай практычна ўсіх камунікацый. Па словах Наталлі Юнчыц, праводзяцца актыўныя работы па добраўпарадкаванні і гісторыка-культурных аб'ектаў у Альберціне. Хочацца спадзявацца, што такі імпэт і разуменне важнасці культурнага складніку ў жыцці грамадства застануцца ў раёне назаўжды.

Сямейны падрод Салейкаў

Знаёмства з гэтай сям'ёй "К" распачала яшчэ ў 2008 годзе. Надзея і Віктар Салейкі ўразілі сваім майстэрствам універсальных майстроў-рамеснікаў. Іх дом і тады нагадваў адмысловы музей сямейнага натхнення... За гэтыя гады падрос сын Пеця. Ён цяпер — таксама знаны майстар. Не так даўно скончыў Беларускі дзяржаўны педінстытут імя Максіма Танка, адслужыў у войску, пасля

Агульнае (не)лірычнае заканчанне

Пасля камандзіроўкі на сталічным рынку "Маскоўскі", пасярод сувенірнай разьбы па дрэве, заўважылі пару работ Салейкаў. Сямейны падрод нарошчвае абароты і пашырае межы! Такі падыход да справы з'яўляецца характэрным і для аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Слонімскага райвыканкама. А галоўная тэндэнцыя, звязаная з яго дзейнасцю, — шчыльныя і доўгатэрміновыя сувязі з сацыяльнымі службамі і з сістэмай адукацыі. Доказ таму — творчы праект Дзераўной, прарослы з ініцыятывы мясцовых клубнікаў "Дзве струны". Такіх бы ініцыятыў знізу — ды паболей па ўсёй Беларусі. Бо ініцыятыва зверху — не ініцыятыва, а загад. А па загадзе — якое натхненне?

K

Пра бачанне перспектывы развіцця ўстаноў культуры Зэльвенскага раёна Гродзеншчыны, а таксама Пружанскага ды Івацэвіцкага раёнаў Брэстчыны **чытайце ў наступных нумарах "К"**.

Боры русалку вадзілі...

маленькія не паміралі нехрышчонамі, людзі пачалі рабіць русалчыны провады. На ролю русалкі выбіраюць маладую незамужнюю дзяўчыну. "Ваджэнне русалкі" пачынаецца да захода сонца — пасля 18-й гадзіны. Удзельнікі абраду збіраюцца на паляне, спяваюць песні, плятуць маленькія вяночкі і адзін вялікі. Потым "апранаюць" дзяўчыну ў

поля. На полі запальваюць вялікае вогнішча. Удзельнікі абрада праводзяць русалку ў жыта, здымаюць вянок, разрываюць травяную "вопратку", а потым уцякаюць ад яе. Русалка даганяе іх і пляскае ў далоні. Хлопцы-ахоўнікі гоняць яе далёка ў жыта. Потым усе вяртаюцца да вогнішча: водзяць карагоды, плячюць песні, скачуць праз агонь...

Менавіта гэта прыгажуня з вёскі Вялікі Бор стала сёлетняй галоўнай гераній "Русалля".

русалку. Вопратка складаецца з галінак і лісця дрэў. Шэсце на чале з русалкай накіроўваецца да поля. Жыхары хат, якія сустракаюцца на шляху святочнага шэсця, выходзяць на вуліцу, каб прывітаць аднавяскоўцаў і прымкнуць да іх. Усе хочучы дакрануцца да русалкі, аднак гэта немагчыма: русалка з аховай. Следам за ёй ідуць пажылыя жанчыны з абрадавымі вянкамі, потым — усе астатнія жыхары вёскі з кветкамі і невялікімі вянкамі ў руках. Чутныя песні, сярод якіх — "Правяду русалачку да бору...". Русальнае шэсце ідзе па шашы, паварочвае ўлева — на вясковую вуліцу, якая вядзе да

Абрад захаваў аграрна-магічную функцыю — пасля таго, як праводзяць русалку ў жыта, дарослыя жанчыны асвячаюць над вогнішчам вялікі абрадавы і маленькія вяночкі, разрываюць іх, раздаюць прысутным, каб яны неслі іх дадому, раскідалі на градкі з гуркамі, капустай, бульбай у сваім гародзе для добрага ўраджаю.

Людміла МЕЛЬНИКАВА, вядучы метадыст па народных традыцыях і абрадах Гомельскага абласнога цэнтра народнай творчасці Фота аўтара

Гродна танчыць

Сотні гараджан прыйшлі ў цэнтр Гродна, дзе на чатырох імправізаваных пляцоўках можна было навучыцца сальсе, сучасным, народным і сярэднявечным танцам.

ГРОДНА

Пра сваё харэаграфічнае захапленне мне распавядала 91-гадовая Валянціна Баранова:

— Я нарадзілася з жаданнем танчыць. Але не ўдалося звязаць сваю прафесію з танцамі, бо пачалася вайна.

На сваеасаблівым фестывалі прадстаўлены знакаміты на ўсю краіну калектывы "Белыя Росы" абласной філармоніі, ансамбль Каледжа мастацтваў, танцоры з

Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, а таксама гарадскія школы, што займаюцца рознымі кірункамі танца.

Суполка традыцыйнай беларускай культуры Гродна, да прыкладу, ладзіла нашы народныя танцы. Яе прадстаўнік Антон Янкоўскі распавядае: "Мы вучылі танцаваць людзей і самі танчылі. Многія з танцаў, дарэчы, мы і запісалі на Гродзеншчыне. Было некалькі традыцыйных узораў з Любаншчыны".

Скончылася мерапрыемства агульным харэаграфічным флешмобам: на Савецкай плошчы пад песню Сашы Нэма танчыла каля тысячы гродзенцаў!

Андрэй МЯЛЕШКА Гродна Фота аўтара

Нататкі неаб'якавага пра культуру ў горадзе юнацтва

Згадваючы ў прыватных размовах горад Жлобін, большасць маіх суразмоўцаў расплываецца ва ўсмешцы і вымаўляе практычна адну і тую ж фразу: “Гэта там, дзе мяккія цацкі прадаюць?” Усе яны хаця б аднойчы праязджалі праз чыгуначную станцыю гэтага горада і ўсякі раз назіралі аднолькавую карціну: пад час нядоўгай стаянкі дзясяткі прадаўцоў кідаліся да дзвярэй вагонаў, каб збыць свой тавар пасажырам. Стыхійны гандаль праз пэўны час быў упарадкаваны. Мяккая цацка так і не стала гарадскім брэндам. А вось памяць аб прадпрымальніцкім клопаце гараджан і яго выніках, якія неслі выключна станоўчыя эмоцыі, засталася.

Вуліцы дзяцінства

Асабіста для мяне Жлобін — месца, дзе я нарадзіўся, скончыў школу. Гэта ўспаміны дзяцінства і рамантычнага юнацтва. У 12-гадовым узросце мае аднакласніцы прывялі мяне ў Раённы дом культуры на занятакі ўзорнай тэатральнай студыі, якой кіравала Тамара Кісялёва — асоба ў многіх адносінах нестандартная. За плячыма ў яе былі леныградская тэатральная школа і цудоўная вывучка. Прырода надзяліла яе педагогічным талентам: цалкам захопленая сваёй справай, яна пагружала ў свет тэатра і нас, студыйцаў. Мы з задавальненнем беглі на рэпетыцыі, а ДК быў другім домам, кіраўнік — другой маці, з кім мы іншым разам дзяліліся самым патаемным, студыя ж — адной вялікай сям'ёй. Захапленне тэатрам паступова прывяло мяне, адзінага са студыі, на прафесійную сцэну.

Кожны год я імкнуся прыязджаць дадому. Мой шлях ад вакзала пралягае і праз Цэнтральную плошчу, дзе знаходзіцца ЦК, куды я стараюся зайсці ў гоці. Далей іду па Першамайскай. Тут знаходзяцца адзіны ў горадзе кінатэатр і мая СШ № 5. Леташнія рэспубліканскія “Дажынікі” абнавілі аблічча Жлобіна. Насупраць школы з'явіўся Парк скульптур з выявамі кшталту “піянер-канструктар” (ён жа — “гароднінавод”, ён жа — “усім рабяткам прыклад”). Тут выстаўлена і леныніна: збор выяў “правадыра сусветнага пралетарыяту” ў пластыцы. Праўда, гаворка не пра аўтарскія работы, а пра масавыя штампоўкі.

Кіно майго дзяцінства — слязлівыя індыйскія меладрэмы, французскія камедыі, баявік пра Зора, японскі фільм жахаў “Легенда пра дыназаўра”... Рэканструяваны лясны кінатэатр “Радзіма” прыкмет дзейнасці праз афішы пакулі не дае. А вось рэкламныя тумбы на аўтобусных прыпынках анансуюць культурныя мерапрыемствы. У дзень майго прыезду паведамлялі пра гастролі запарка і запрашалі на дзве імпрэзы ў Гарадскі цэнтр культуры. Уласна, менавіта наста-

льгічныя ўспаміны прымусілі мяне пацікавіцца, чым і як жыве сёння знаёмая з дзяцінства ўстанова.

Камерцыя — камерцыяй

Наша гутарка з дырэктарам Цэнтра культуры Ганнай Жыркі пачалася з тэмы эканамічнай. Пазабюджэт фарміруецца ад выручкі за правядзенне разам з супрацоўнікамі ЗАГСа 45-хвілінных урачыстых шлюбных цырымоній па спецыяльным сцэнарыі з фальклорным ухілам. Маладыя атрымліваюць хлеб-соль, сямейны абярэг. Лагічна працягваючы ланцужок мерапрыемстваў, спецыялісты Цэнтра працавалі сцэнарыі, прысвечаныя з'яўленню на свет нованароджанага. Ідэя падаецца цікавай і дастаткова новай. Са святочных падзей у фае Цэнтра праводзяцца дзіцячыя дні нараджэння, а на даму работнікі віншуюць з юбілейнымі датамі.

Жлобінскі ЦК.

Выйсці з ГЦК, каб туды і вярнуцца...

На інфармацыйным стэндзе я налічыў 17 гурткоў, аб'яднанняў па інтарэсах для дарослых і дзяцей, пераважна вакальнага, харэаграфічнага і інструментальнага кірункаў. Гуртковая дзейнасць — яшчэ адзін стабільны выніковы пункт аказання платных паслуг. Большасць гурткоў працуюць на бясплатнай аснове, меншая частка — на платнай. Крытэрыі адбору ў тую ці іншую катэгорыю просты: рэйтынг попыту, папулярнасці. У Цэнтры да апошніх адносяцца зноў жа харэаграфічныя і вакальныя ансамблі.

Самае складанае ды працаёмкае — прыцягнуць увагу патэнцыйнага глядача і пераканаць яго выкласці з кішэні ад 10 да 35 тысяч рублёў за білет. У Цэнтры, відаць, акурат з гэтай прычыны асабліва папулярныя шоу і конкурсы прыгажосці: для дзяўчат, юнакоў і дзяцей. Самым паспяховым у камерцыйных адносінах праектам Цэнтра стаў вакальны конкурс “Зорныя пары”. Як заўважыла Ганна Жыркі, білеты на яго разыходзіліся, бы гарачыя піражкі ў базарны дзень. Прататыпам ідзі стаў фармат вядомай тэлеперадачы. У ЦК вырашылі паўтарыць поспех. І не прагадалі! Удзельнікі ж для конкурсу адбіраюцца на прадпрыемствах горада, дзе адбываюцца агляды мастацкай самадзейнасці.

Камерцыя — камерцыяй. Але... Калі тэлебачанне дае нагоду для

Тэкст

Алег ЧЭЧАНЕЎ,
акцёр Беларускага рэспубліканскага
тэатра юнага глядача, рэжысёр

пераймання, дык чаму б не ўзяць на ўзбраенне інтэлектуальную гульню “Што? Дзе? Калі?”, як, скажам, на Астравеччыне, пра што “К” не так даўно пісала.

Не мінаюць Цэнтр і зоркі нашай эстрады. Давялося пачуць водгукі аб прафесіяналізме Мікалая Скорыкава, які адпрацаваў увесь канцэрт “жыўцом”...

Будні аддзела

Ганна Мікалаеўна распавяла і пра тое, што кожную штатную адзінку і, адпаведна, супрацоўніка давялося адстойваць перад кіраўніцтвам у рамках працэса аптымізацыі. А з начальнікам аддзела

ваецца рэканструкцыя сядзібнага дома ў Чырвоным Беразе. ЦБС прыняла ўдзел у абласной акцыі “Ноч бібліятэк”... Галоўны спецыяліст аддзела Лілія Вашкоўская з імгнентам распавяла пра свой праект “Рускі партрэт у беларускім інтэр'еры” — рэгіянальны фестываль дзіцячай творчасці, які стартаваў у 2002 годзе. Ён праходзіць раз на два гады і разлічаны на навучэнцаў ДМШ, школ мастацтваў ды выхаванцаў узорных калектываў... Дык вось, на правядзенне апошняга па ліку форуму не было выкарыстана ні капейкі з бюджэтных сродкаў. Бюджэт фестывалю быў сфарміраваны сёлета выключна з уступных унёскаў удзельнікаў і выручкі ад продажу білетаў на цырымоніі адкрыцця, закрыцця і ад паказальнага канцэрта.

Ганаратца работнікі культуры і абласным фестывалем песні воінаў-інтэрнацыяналістаў “Час выбраў нас”. Ён прайшоў у пятнаццаць разоў. Штосьці падобнае ладзілася калісьці ў Віцебску, але менавіта жлобінскі фэст цяпер застаецца дэ-факта адзіным у краіне мерапрыемствам такога кірунку. І Валянціна Няхай марыць пра тое, каб змяніць ягоны статус з “абласнога” на “міжнародны”. А гэта — пашыраная геаграфія, прэстыж горада, падтрымка традыцый і самабытнасці так званай афганскай песні...

І зноў аптымізацыя...

Яна закранула, натуральна, і ўстановы культуры раёна. Шыхаўскі СК рэарганізаваны ў бібліятэку-клуб. Чырвонабярэжская сельская ДШМ далучана да Дзіцячай школы мастацтваў №1 горада Жлобіна. У выніку скарачана штатная адзінка дырэктара і 0,25 адзінкі прыбіральшчыка службовых памяшканняў. Аднак у якой ступені падобныя крокі садзейнічаюць развіццю рэгіянальнай культуры, як дапамагаюць ім жыць, — асабіста мне не зразумела. Знікае штатная адзінка, адпаведна знікае яе фінансаванне. Ці я не маю рацыі?

Падаецца, супрацоўнікі ГЦК трымаюць руку на пульсе, прапануюць гараджанам разнастайныя кан'юнктурныя мерапрыемствы. Чаго варта толькі назва адной з конкурсных праграм — “Залатая цешча”! Добра гэта ці кепска, асабліва з пункту гледжання якасці паслуг, — меркаваць не мне, бо я не меў магчымасці бачыць іх на ўласныя вочы. Але будзе цудоўна, калі мае “вандроўныя нататкі” прачытаюць работнікі культуры краіны і падзяляцца сваімі меркаваннямі і досведам на старонках “К”. Час падштурхоўвае да таго, каб падтрымліваць адно аднаго і дзяліцца крэатывам. Хто мяне аспрэчыць?

Фестывальны гід

“Ты бываў у Батумі?” Пачуўшы адмоўны адказ, Коча зрабіў такія вочы, што мне падалося, што мае няведанне Аджарыі — самы страшны грэх. Але знайшоў апраўданне: “Вось у Паставах, Коча, з песнямі твайр краіны і пазнаёмлюся!” Коча застаўся задаволеным. Барадаты саліст хору Дзяржаўнага ансамбля песні і танца Аджарыі імя Мелітона Кухіанідзе стаўся сёлета маім першым замежным знаёмым на пастаўскай зямлі. Колькі было потым гэтых знаёмстваў, заангажаваных XVII Міжнародным фестывалем народнай музыкі!.. На названым мерапрыемстве я — не ўпершыню. Таму ёсць з чым параўноўваць, ёсць што аналізаваць і ў кантэксце будучага фестывальнага развіцця.

Яўген РАГІН
Мінск — Паставы — Мінск

Замест ракет і самалётаў

Старшыня Пастаўскага райвыканкама Віктар Гутараў заўважна хваляваўся. Не за ўраджаі, бо гаспадарнік ён добры. Хваляваўся кіраўнік за тое, каб сёлетні фэст не быў горшым за леташні. Зразумелае жаданне: мерапрыемства — найстарэйшае на Беларусі і ў 2015-м адзначыць 25-годдзе ад часу заснавання... Дык вось, фестываль не стаў горшым, іншым — так (не без уплыву пэўнай аптымізацыі і ўсеагульнай эканоміі), горшым — ні ў якім разе. Я б зазначыў так: у рэпертуары “...Цымбалам і гармоніку” ніколі не бракавала “страў” для самых пераборлівых музычных гурманаў. Вось гэтая вытанчаная “гастранамія” і засталася, балазе, безумоўным пунктам фестывальнага адліку. На гэтым мы яшчэ спынімся.

...Тады ж, на пачатку фэсту Віктар Гутараў казаў вось пра што. У гарадскім раёне, дзе традыцыйна праходзіць фестывальны конкурс “Хто каго?”, раней месцілася закрытая вайсковая частка са стратэгічнымі ракетамі і не менш стратэгічнымі самалётамі. Цяпер, па словах старшыні, замест ракет і самалётаў сваю справу ў абароне міру і пайданні нацыі робіць народная музыка.

Сола для горада

З боку, як кажуць, бачна лепей. Дык вось, горад мяне, як госця, задаволіў. Літаральна ўсё было смачна і спахвотна. І я веру ў тое, што дзяўчаты-паварыхі дзеля гэтага не спалі начамаі. Бездакорна працавала міліцыя, якая ўражвала знеш-

Рэйтынг ідэй 3...

Ці адрозніваюцца музеі ў Беларусі ды, скажам, Люксембургу ці Мексіцы? Вядома ж, і даволі істотна: калекцыямі, праграмамі, падыходамі. І разам з тым, гэтыя ўстановы маюць падабенства: аб'ядноўвае іх Кодэкс музейнай этыкі ІКОМ.

Кастусь АНТАНОВІЧ

Не так даўно гэты дакумент быў перакладзены і выдадзены на беларускай мове. А неўзабаве па Кодэксе музейнай этыкі ІКОМ — агульным для ўсіх музеяў дакуменце, які ўстанаўлівае міні-

нім выглядам, тактам і ветлівасцю. Прадстаўнічым быў гандаль. Праўда, цудоўны "Каралеўскі" сыр, яшчэ паўгода таму адносна танны, падскочыў у кошце да сталічных цэннікаў. Але ж гэты працэс, самі разумеюць, непадуладны нашым спажывецкім жаданням.

Ля Палаца Тызенгаўзаў, на ганку якога ішоў канцэрт класічнай музыкі, я пазнаёміўся з мясцовым трыццацігадовым жыхаром Сашам. Ён нарадзіўся ў вёсцы. Юнаком імкнуўся наведваць фэст, атрымлівалася не заўжды. Пасталеў, перабраўся ў райцэнтр, фестываль стаў часткай жыцця. Саша прывучыў да традыцыі і дачку. Такім чынам "...Цымбалы і гармо-

Саліст гурта "Чэрвеньскія балагуры". / Фота аўтара

Венесуэльскія музыканты.

Паставы: фармат для гурмана

Зэканомілі, але...

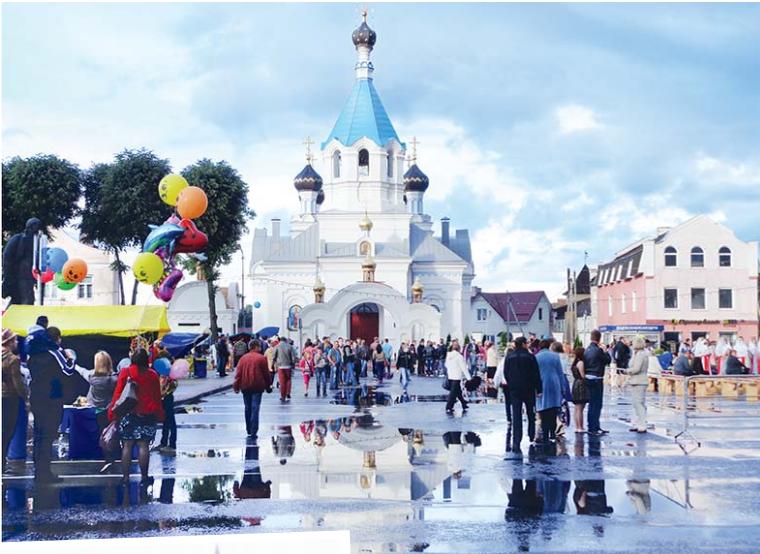
нік" хутка прымуцца за выхаванне ўжо трэцяга пакалення слухачоў і глядачоў, якіх вабяць не толькі прыпеўкі, але і класіка.

Наконт гасцініцы... Гадзіннік паказваў на пятую раніцу, калі па калідорах залучала гордая грузінская песня: яна, як жаданая, але недасягальная мара, то аддалялася, то зноў набліжалася... У Батумі я не быў. Але Батумі мне застаўся вінны. Як глыбокадумна сказаў Коча, аджарскую песню неабходна слухаць на фоне гор, затуманеных дымам ад шашлыка. Я хачу пабачыць такія горы. Адчуць, пакаштаваць, пераканацца. Прынамсі, рэшту пастаўскай дажджлівай, але феерверкавай (феерычнай!) ночы мне сніліся менавіта аджарскія заснежаныя горы. А дзеля гэтага варта пацярпець і адсутнасць душой у нумары. Урэшце, дзесьці ў перспектыве і гасцініца пачне напоўніць адпавядаць фестывальнаму ўзроўню...

Было, засталася, будзе...

Чаго мне не ставала на фэсце? Колішніх бліскучых рознажанравых майстар-класаў у "Старым млыне". (Сёлета РДР быў змушаны абмежавацца фотавыстаўкай "Горад. Гісторыя. Людзі".) Не хапала вячэрніх выездаў з пэўным творчым калектывам у адзін з аграгарадкоў раёна. (Добра памятаю, якія аншлагі збіралі такія выязныя канцэрты.) Разумею, што новы фармат фэсту — не ад добрага жыцця. Таму веру, што ўсё гэта вернецца ды, як і раней, значна пашырыць межы фестывальнага ўплыву. Тым больш, кіраўнік раёна ўжо цяпер аналізуе, як фестываль можа зарабляць для свайго далейшага развіцця...

Адно з асноўных дасягненняў нашай культуры, па маім меркаванні, у тым, што яна давяла самадзейную творчасць амаль да ўзроўню прафесійнай. Ці добра гэта, няхай вырашаюць спецы-

Пастаўская плошча — эпіцэнтр фестывалю.

Архітэктура Паставаў.

Паставы — горад рамесніцкі.

Ліза Ілавава з Паставаў.

Аджарскі хор.

Чаго мне не ставала на фэсце? Колішніх бліскучых рознажанравых майстар-класаў ад РДР. Вячэрніх выездаў з пэўным творчым калектывам у адзін з аграгарадкоў раёна. Разумею, што новы фармат фэсту — не ад добрага жыцця. Таму веру, што ўсё гэта вернецца ды пашырыць межы фестывальнага ўплыву. Тым больш, кіраўнік раёна ўжо цяпер аналізуе, як фестываль можа зарабляць для свайго развіцця...

ялісты. Па мне, дык добра. Цяпер пра нязменныя ды неверагодныя стравы для гурманаў. На конкурсе "Хто каго?" уразілі найперш юныя пастаўскія цымбалісты. Майстэрства і артыстызм робяць цуды. Доўга не адпускалі са сцэны памянёных ужо аджарцаў. Я добра знаёмы з венесуэльскімі музыкамі, што прыязджалі ў Паставы гадоў пяць таму. Гэтым разам ансамбль з Каракаса быў іншым, пад кіраўніцтвам Херарда Эстрады Марцінэса. Але ўсё тая ж віртуозная гітара "венесуэльская кватра" проста агаломшыла залу. Калі ж загучалі варыяцыі "Купалінкі", захапленню не было мяжы. Ансамблі "Сям'я Ігауно" з Латвіі, "Цэранкуца" з Малдовы, "Млады гелікон" са Славакіі прадэманстравалі этнавышэйшага гатунку. На гэтым жа ўзроўні трымаліся і беларусы: з Лепеля, Гомеля, Ліды, Чэрвеня, Мінска, Карытнянскага СДК Асіповічыны. Не хапала, шчыра кажучы, украінскага гурта "Будзьма" з Кіеўскага ўніверсітэта культуры, выступленні якога ўпрыгожвалі ранейшыя фэсты...

Канцэрт ансамбля салістаў Белдзяржфілармоніі "Класік-Авангард" пад кіраўніцтвам заўжды акрыленага і неўтаймоўнага Уладзіміра Байдава ля Палаца Тызенгаўзаў і ў пастаўскім касцёле — гэта гаворка асобная. Уражанне было такое, што і палац і касцёл пад магічным уплывам чарадзейнай музыкі ўзняліся разам са слухачамі да касмічных вышынь. Вельмі не хацелася адтуль вяртацца...

Праблемнае пытанне ў мяне адзінае, і яно рытарычнае: чаму фэстам усур'ез не зацікавілася рэспубліканскае тэлебачанне. Зразумела, яно існуе па сваіх законах. Але канцэрты ў Паставах упрыгожылі б любы тэлеканал, а застаўкі з асобных нумароў можна паказаць цягам года. Але хто бачыў тыя тэлесюжэты з Паставаў ці, скажам, з "Берагіні" ў Акцябрскім?

Замест заканчэння

Да ад'езду ў Мінск заставала пару хвілін. Ля аўтобуса спыніліся дзяўчаты з Пінскай дзіцячай школы мастацтваў — ансамбль народнай песні "Кветачкі". Ля іх, сапраўдных кветчак некалькі незаўважна і натуральна згуртаваліся хлопцы-грузіны. Слова за слова — і пачаўся самы сапраўдны вулічна-імправізаваны сэйшн. Спачатку дзяўчаткі паказалі, на што яны здольныя акапэльна, потым зладжана грывнулі хлопцы, а праз хвілю загучалі ўсе разам. Такім чынам, шматзначным эпілогам да фестывалю стала для мяне вось гэтая, сумесна выкананая пранізлівая "Купалінка". Што і казаць: мы разам, пакуль спяваем пра адно. Каб толькі не перарываўся гэты суладны хор, аб'яднаных фэстам сэрцаў.

Фота аўтара

ІКОМ

мальныя стандарты прафесійнай дзейнасці — з'явілася і кіраўніцтва для трэнераў. Днямі з удзелам прадстаўнікоў ІКОМ Швецыі, міжнароднага фонду "Культура без межаў" адбыўся трэнінг музейных спецыялістаў Беларусі. З гэтай нагоды прапануем пазнаёміцца з некаторымі прынцыпамі музейнай дзейнасці, адначасна і ў беларускім выданні Кодэкса, а таксама цікавымі палажэннямі з гэтага дакумента.

Так, згодна з Кодэксам музеі павінны паважаць цэласнасць арыгінала пры вырабе рэплік, рэпрадукцый або копій музейных прадметаў. Такім чынам, усе без выключэння копіі павінны маркіравацца як факсімільныя.

Этыка для музейшчыка

У дакуменце таксама адзначаецца, што музей можа быць апошнім прытулкам для рэчаў неўстаноўленага паходжання, незаконна сабраных або здабытых прадметаў з тэрыторыі, за якую ён нясе юрыдычную адказнасць.

Асобнае палажэнне прысвечана прэвентыўнай кансервацыі. Так, галоўны абавязак музейных супрацоўнікаў — стварэнне і падтрымка бяспечнага асяроддзя для музейных прадметаў ды калекцый не толькі ў экспазіцы-

ях, але і ў фондасховішчах і нават пад час транспарціроўкі.

Адно з актуальных пытанняў, якія рэгламентуюцца Кодэксам, — рэстытуцыя каштоўнасцей. У прыватнасці, музеі павінны быць гатовы да дыялогу па вяртанні культурных каштоўнасцей краіне паходжання на падставе мясцовага і міжнароднага заканадаўства. Пры гэтым краіна паходжання прадмета павінна прадставіць неабходныя доказы, што артэфакт быў незаконна вывезены.

Музеям рэкамендавана рэвізаваць сваю адукацыйную функцыю і прыцягваць шырокія аўдыторыі мясцовых супольнасцей, актыўна з імі ўзаемадзейнічаць. Установы гэтага кшталту могуць прадстаўляць рэсурсы або выконваць дадатковыя паслугі, пры гэтым могуць карыстацца матэрыяльнымі рэсурсамі, якія маюць шырокае ўжыванне не толькі ў музейнай дзейнасці.

Кодэкс ІКОМ мае шэраг палажэнняў, якія строга рэгламентуюць прафесійную дзейнасць

музейных супрацоўнікаў. Так, музейшчыкі не павінны падтрымліваць незаконны абарот ці рынак культурных каштоўнасцей, непасрэдна ці ўскосна ўдзельнічаць у здзелках з прыроднымі ці культурнымі каштоўнасцямі дзеля ўласнай выгады, а таксама канкуруюць са сваёй установай ні ў набыцці твораў, ні ў асабістай збіральніцкай дзейнасці. Акрамя таго, музейшчыкам трэба памятаць, што інфармацыя пра прадметы, якія паступілі ў музей для ідэнтыфікацыі, з'яўляецца канфідэцыянай і не павінна разгалошвацца без дазволу ўладальніка.

Да 90-годдзя з дня нараджэння **Васіля Быкава** выйшла яго аповесць **"Мёртвым не баліць"** — у першым аўтарскім варыянце, без правак савецкай цензуры, якіх было каля дзвюх соцень. Вернуты ў тэкст купюры выдзелены ў тэксце **"афарбоўкай"** і выявай **нажнічак на палях** — для больш **відавочнага параўнання версій**. Пра гэта выданне, а таксама пра іншыя **кнігі славутага пісьменніка і саму яго асобу мы гутарым з навуковым рэдактарам кнігі, даследчыкам творчасці Быкава Міхасём Тычынам.**

выдадзена... Сяргей Шапран, настойваючы на журналісцка-публіцыстычным падыходзе, спрачаўся са мной як са спецыялістам і вырашаў даваць усё без скарачэнняў. Хтосьці можа сказаць, што гэта, маўляў, "правінцыйны" погляд. Але сёння, мабыць, так і трэба, ён меў рацыю. Выхаду кнігі папярэднічала вялікая праца. І гэта не адзіны том, падрыхтаваны Сяргеем, бо той апошнім часам увогуле вядзе сур'ёзную даследчую работу, выяўляе ўсё новыя дакументы. Ён веў пошукі ў архівах — дзяржаўных і сямейных,

— **Кажуць, Быкаў скептычна ставіўся да "захавання кожнай паперкі", што бывае ўласціва некаторым творцам.**

— Не, штосьці ён сам здаваў у архіў. Але і сапраўды часта выказваўся, што рукапісы нікому не патрэбны. Ірваў іх, паліў: маўляў, свет і так перапоўнены дакументамі. Памятаю, як ён быў незадаволены, калі яго параўноўвалі з Дастаеўскім. Звычайна ў пісьменнікаў наадварот: ставяць побач з Львом Талстым, а яму мала — трэба, каб з Шэкспірам.

— **Ведаю, што ў свой час Быкаў сам папрасіў вас, каб вы**

Крытык Міхась Тычына: "Без Быкава ўявіць XX стагоддзе немагчыма"

Надзея БУНЦЭВІЧ

Нават коска — цікавая

— Цяпер мы маем новую, невядомую дагэтуль, сапраўдную аповесць Васіля Быкава "Мёртвым не баліць". Кніга, безумоўна, прыцягне ўвагу чытача. Але сама аповесць складае ў ёй менш чым палову тома. Усё астатняе, названае "Пасляслоўем", — вельмі падрабязныя, па-журналісцку аформленыя каментарыі Сяргея Шапрана. А насамрэч — асобнае амаль дзяткунае даследаванне, дзе прасочваецца гісторыя стварэння аповесці і яе лёс. Упершыню гэта аповесць была надрукавана ў часопісе "Маладосць" у 1965-м, калі яго ўзначальваў Пімен Панчанка. Менавіта ён прапанаваў змяніць назву "Ноч пасля свята" на "Мёртвым не баліць". А вось з перакладам на рускую мову ўзніклі праблемы. У газеце "Правада" з'явіўся крытычны артыкул без подпісу (звычайна такім чынам пазначаліся матэрыялы, якія выяўлялі пазіцыю ўлады), пачалося шальманне твора і пісьменніка. Больш падрабязна пра гэта і многае іншае распавядаецца акурат у згаданым "Пасляслоўі". Тут ёсць і тыя матэрыялы, што з'яўляліся ў друку, і ўспаміны сведкаў падзей, і выявы рукапісных старонак тэксту, і фотаздымкі, у тым ліку рэдкія, і замалёўкі самога Быкава.

Акадэмічны падыход да выданняў іншы. Каментарыі там бываюць максімальна сціслымі, пералічваюцца толькі самыя важныя факты: дзе і калі было напісана,

Фота Юрыя ІВАНОВА

Міхась Тычына, доктар філалагічных навук, загадчык аддзела тэорыі і гісторыі літаратуры Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, крытык

наладзіў перапіску з расійскімі калегамі і даследчыкамі творчасці Быкава: з Рыгорам Бакланавым, Лазарам Лазаравым. Некаторы час таму родныя пісьменніка перадалі яму цэлы стос рукапісаў. Сярод іх быў і чарнавік гэтай аповесці, і некаторыя іншыя матэрыялы. А машынапіс, нескрануты цензурай, Шапран адшукаў у Дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва. Хаця нават сам Быкаў лічыў, што ўсё гэта страчана.

ўзначалі падрыхтоўку васьмі-томніка яго твораў.

— Была такая справа. Гэту звестку прынес адзін з блізкіх сяброў Васіля Уладзіміравіча — Рыгор Барадулін, які адразу запаліўся гэтай ідэяй. Быкаў на той час знаходзіўся ў Германіі, і ўся наша перапіска ішла па электроннай пошце. Я склаў праект, але Быкаў быў згодны не з усімі пунктамі. Адштурхоўваючыся ад акадэмічных патрабаванняў, я сыходзіў з храналогіі. Быкаў жа хацеў у першых тамах змясціць тое, што лічыў самымі актуальным. Але і тут ён "забракаваў" адну аповесць, якую я прапанаваў: маўляў, час для гэтай "павястухі", як ён яе называў, яшчэ не наспеў. Гэта было яму не ўласціва. Звычайна ён адразу здаваў свае творы ў выдавецтва, і самым вялікім ягоным жаданнем было — каб хутчэй надрукавалі, бо праблема часу і своечасовасці для яго была вельмі важнай.

— **А што на конт адкрыццяў апошняга часу?**

— Акурат, тое, што робіцца ў гэтым сэнсе з поўным выданнем творчасці Быкава, з'ява шмат у чым унікальная. Выяўляюцца тыя тэксты, на якія аўтар ці сам забыўся, ці лічыў іх не вартымі ўвагі. А ёсць яшчэ чарнавікі, накіды. Разам з тым, нанова друкуюцца і ўжо вядомыя творы. Калісьці ў серыі "Школьная бібліятэка" выходзілі творы, уключаныя ў школьную праграму, я рабіў да іх прадмовы. А потым аб'ядналі і тыя

аповесці і тэксты маіх прадмоў — атрымалася прыгожае, добра аформленае падарункавае выданне, якое распаўсюдзілі пераважна па амбасадах замежных дзяржаў.

Наогул, без Быкава ўявіць XX стагоддзе — немагчыма. І не толькі ўласна літаратуру, але і іншыя віды мастацтваў. Бо паводле яго прозы здымалася кінастужкі, ставіліся п'есы, пісаліся шматлікія музычныя творы...

— **Балет Яўгена Глебава "Альпійская балада", опера Генрыха Вагнера "Сцяжынай жыцця" паводле "Воўчай зграі", араторыя "Чытаючы Васіля Быкава" таго ж аўтара. Але ж Быкаў і сам пісаў кінасцэнарыі!**

— Шмат іх выявіў усё той жа Шапран. Для Быкава заўсёды было вельмі важна знайсці аднадумцаў. Так адбылося ў свой час з фільмам Ларысы Шапіцка "Узыходжанне" паводле аповесці "Сотнікаў".

— **Але ж засталася і нерэалізаванае...**

— Летась Шапран выдаў кнігу са знаходкамі гродзенскага перыяду жыцця і творчасці Быкава, дзе ёсць і прыгавесці на рускай мове, якія раней не выдаваліся, і шмат незавершаных рэчэй: накіды, нататкі, кароткія гісторыі, нават падобныя да анекдотаў. У расійскім часопісе "Сибірские огни" за кастрычнік мінулага года была надрукавана (з маёй прадмовы, дарэчы) перапіска Быкава з Алесем Адамовічам, якую мы падрыхтавалі з дачкой Адамовіча. Але гэта толькі невялікая частка яго эпістальнай спадчыны. Выданне лістоў Быкава, гутарак з ім яшчэ наперадзе. Але час ідзе, людзі, якія яго добра ведалі, сыходзяць. Трэба спяшацца. У свой час Талстой цікава выказваўся наконт будучага літаратуры. Ён лічыў, што яна непазбежна саступіць месца візуальным відам мастацтва, спаборнічаць з якімі ёй не заўсёды па плячы. Застаецца хіба дакументалістыка, якую нішто не замяніць. Зараз з дакументалістыкай шчыльна звязана кіно, усё актыўней звяртаецца да яе тэатр. Словы аказаліся прарочымі? Як бы тое ні было, але ў дачыненні да Быкава сёння ўсё цікава — кожнае ягонае слова і нават кожная коска. Чым далей, тым больш зразумела, што Быкаў застаўся для нас невядомай зоркай, і мы будзем нанова адкрываць для сябе яго творчасць яшчэ не раз. Думаю, нечаканага будзе багата...

(Заканчэнне. Пачатак у №№ 23 — 24.)

У пачатку 1985 года я спытаў у Міхаіла Андрэевіча, ці праўда, што ён збіраецца пісаць партрэт Івана Яфімавіча Пятрова быццам бы па заказе Цэнтральнага музея Узброеных Сіл СССР? Пра гэта я дзесьці прачытаў у газеце. Савіцкі адказаў так: "Сапраўды, у сярэдзіне 1970-х паступала такая прапанова ад аднаго з намеснікаў тагачаснага начальніка Генеральнага штаба СССР Віктара Кулікова. У прынцыпе я пагадзіўся, да таго ж, генерала Пятрова ў 1942-м некалькі разоў бачыў на 35-й берагавой батарэі. Але, калі вывучыў пэўныя матэрыялы пра апошнія дні абароны Севастопалю, раней мне невядомыя, і пра ролю камандавання Чарнаморскага флоту і Прыморскай арміі ў той драме, спазнаўшы горкую праўду, якую там, "наверсе", рупліва хавалі шмат гадоў, я потым ад прапановы адмовіўся, спаслаўшыся на вялікую загружанасць..."

...Такім чынам, 30 ліпеня 1942 года невялічкі атрад дэсантнікаў, які прыкрываў адыход савецкіх войскаў з горада, аказаўся плотна прыціснутым да мора ля камяністага ўзбярэжжа Херсанскага маяка — самай заходняй кропкі Крымскага паўвострава, непадалёк ад Камышовай бухты. Тут якраз і быў размешчаны знакаміты маяк. Вытрымаўшы у 1927 годзе мацнейшы землятрус, жалезабетонная вежа маяка на гэты раз пераўтварылася ў руіны (у пачатку 1950-х адноўлена нанова).

3 ліпеня 1942 года Савінфармбюро дало зводку пра страту Севастопалю: "Севастопаль пакінуты савецкімі войскамі, але абарона Севастопалю ўвойдзе ў гісторыю Айчынай вайны Савецкага Саюза як адна з самых яркіх яе старонак. Севастопальцы ўзбагацілі слаўныя баявыя традыцыі народаў СССР. Беззапаветная мужнасць, яраснасць у барацьбе з ворагам і самаадданасць абаронцаў Севастопалю натхняюць савецкіх патрыётаў на далейшыя гераічныя подзвігі ў барацьбе супраць ненавісных акупантаў". Ішоў 378-ы дзень вайны...

Міхаіл Савіцкі: "Што казаць, у пачатку ліпеня нам быў нанесены такі ўдар, якога мы не чакалі ніколі: каля дванаццаці гадзін ночы, дакладна не памятаю якога чысла, прынялі зводку Савінфармбюро, у якой паведамлялася, што пасля крывапралітных баёў нашы войскі пакінулі горад Севастопаль. Калі са штабу прыбыў наш радыст, які прымаў удзел у забеспячэнні работы рацыі на Інкерманаўскіх вышынях, і расказаў нам пра гэта, мы не паверылі і рашылі да раніцы нікому нічога не казаць, пакуль не атрымаем пацвярджэння — магчыма, тое была памылка. Але пад раніцу паведамленні былі тыя ж. І толькі тады пра гэта паведамлілі па падраздзяленнях. Нас палохала не тое, што галоўныя сілы Чырвонай арміі і флота пакінулі Севастопаль. Мы ведалі і верылі, што горад, як і ўвесь Крым, зноў будзе нашым. Але на колькі часу разлічваць прадукты харчавання, боепрыпасы і медыкаменты, якія ўжо заканчваліся? Ды і такі разлік весці не было часу: штодзённа нас атакавалі немцы, і мы, губляючы таварышаў, адбіваліся, як маглі. І нават імкнуліся контратакаваць. А ў кароткі час свабодныя хвіліны ў нас хапала сіл, нягледзячы на раны, голад і смагу, групавацца разам і спяваць на свой матыў, не так, як у фільме "Чапаеў", песню: "Ты не вейся, чорны ворон, / Не маши бойцу крылом. /

"У аповесці вашай — усё пра мяне..."

...Віцебск. Мы гутарым пра лёс Марка Шагала. Быкаў апавядае, скажам, пра тое, чаму Шагала менавіта так, а не інакш ілюстравалі Гогаля... Я амаль нічога тады не ведала пра яго, а Быкаў, не зразумеўшы маёй збянтэжанасці, пачаў проста і свабодна распавядаць не столькі пра Шагала-мастака, як пра шматпакутны яўрэйскі народ,

Упершыню пісьменнік сам адкрыў мне дзверы свайго дома. Кветкі аддаў жонцы Ірыне Міхайлаўне, стоячы ў звычайным хатнім адзенні... Паклікаў да сябе ў кабінет і паказаў вялікую бібліятэку.

— Васілька, табе трэба прыняць лекі... — Ірына Міхайлаўна падала бутэлекку з пульверызатарам.

— Пасля... — сказаў ён.

Мы сядзім з ім ціха. І дзіўна, што не ўключаем святло...

Самы драматычны момант у ягоным жыцці, здаецца, у шэсцязят шостым, калі Пімен Панчанка

ў "Маладосці" надрукаваў "Мёртвым не баліць". Пасыпаліся абвінавачванні "за акупную быль"... Маўляў, права мае толькі веліч Перамогі. А ўвесь бруд, жах, страшны боль быццам бы і не пра нас, па-за намі...

— Няўжо не тое пішу? — адчайваўся і сам Быкаў.

Выручыў Твардоўскі (памятаеце, "все минёт, а правда останется..."): аповесці Быкава ўвайшлі ў "Новый мир", як свае... І зноў жартаваў Быкаў: "Дык не, няма ж у мяне нічога, акрамя белага лістка!".

Адночы Быкаў сказаў:

— Дзіўлюся, піша салдат: "Прачытаў у аповесці вашай — усё пра мяне... Адкажыце, можа, гэта сапраўды пра мяне, можа, мы дзесьці сустрэкаліся?" А сам жа ён ваяваў зусім у іншым месцы, а не там, дзе я...

Усе нашы сустрэчы з Быкавым былі ціхімі. У Адамовіча, згадваю, на Вялікдзень, сядзім, размаўляем... Ён збіраўся ехаць у Маскву.

ВАСІЛЬ БЫКАЎ
ВАСИЛЬ БЫКОВ

Мінск «Беларусь» 1988

Сваімі ўспамінамі пра **Васіля Быкава** з "Культурай" дзеліцца журналістка **Вольга ЯГОРАВА**.

Згадваю: Васіль Быкаў, вядомы пісьменнік, распавядаў, як малым з хлопцамі за вёску Бычкі хадзіў на возера і торкаў там баброў. Дзеці баяліся, што кунсунць... А потым, распавядаў творца, раскулачвалі ў акрузе бацькоў тых хлопцаў, адпраўлялі сем'і цягніком на край свету. А ён, хлапчук Вася Быкаў, пазайздросціў быў, што на цягніку едуць...

Ты добычы не добьешся./ Черный ворон, я не твой...” Нам здавалася, што ў нас атрымлівалася больш п’явуча, больш душэўна, больш раздольна, чым у кіношнага акцёра Бабачкіна.

Часам здавалася: сядзеш і ніякая сіла цябе ўжо не можа прымусяць падняцца. Толькі абавязак і доўг перад Радзімай прымушае рухацца і рабіць сваю баявую справу. І гэта не проста прыгожыя словы — так было... Баі, у асноўным, ішлі па ўчастках. У другой палове дня 2 ліпеня наш участак збоку 35-й батарэі атакавалі фашысты з пяццю танкамі і трыма бронетранспарцёрамі. Бой, пераходзячы ў рукапашны, працягваўся да вечара, і мы з вялікімі стратамі ўсё ж адагналі фашыстаў і румынаў. Наколькі я помню, гэта быў наш апошні бой. Сур’ёзнай праблемай у нас на Херсанесе была адсутнасць пітной вады. Часам прыходзілася піць марскую ваду, разбаўляючы ў ёй цукар, які ў нас яшчэ заставаўся. Спэка страшэнная, усё цела гарэла ад распаленых камянёў. Бывала, я і мае сябры амаль трацілі розум і лезлі напралом, каб завалодаць каністрай пітной вады альбо, калі пашанцуе, нямецкай фляшкай з кавай. Здаецца, 3 ліпеня фашысты ля Херсанескай бухты ўзарвалі скалу, пад якой размяшчаўся шпіталь. Там заставалася шмат параненых. Дык вось усе яны на працягу некалькіх хвілін былі закіданы нямецкімі гранатамі, у выніку чаго, мабыць, з сотні чалавек у жывых засталіся літаральна адзінкі. Увесь бераг у гэтым месцы быў пакрыты трупамі, наваленымі адзін на аднаго. Цяжка параненыя крычалі, прасілі іх прыстрэліць. Хто мог рухацца, імкнуўся паўзці да вады і тануў на вачах пад рогат варожых аўтаматчыкаў. Астатніх, хто яшчэ ацалеў, фашысты выцягвалі з-пад камянёў...”

...Адкуль салдат Савіцкі мог ведаць, што ўжо вечарам 30 ліпеня на падводных лодках — Щ-209 і Л-23 збеглі ў Наварасійск і амаль усе астатнія армейскія і флотскія кіраўнікі на чале з самім камандуючым Приморскай арміяй генерал-маёрам Іванам Пятровым? Тым Пятровым, былым праслаўленым камандзірам 25-й Чапаеўскай дывізіі, які можна абараняў Адэсу і ўмела правёў эвакуацыю апошніх абаронцаў горада перад яго падзеннем. А тут здарылася такое: кінучь на пагібель сваіх салдат і збегчы... Пасляваенныя спробы некаторых ваенных мемуарыстаў, гісторыкаў і нават пісьменнікаў апраўдаць такія дзеянні Акцябрскага і Пятрова тым, што быццам бы яны толькі “выконвалі загад Стаўкі Вярхоўнага галоўнакамандавання”, — пакідаюць сумненні. І доказ таму, што той жа Пятроў цяжка перажываў падзенне Севастопалю і свой учынак, спрабаваў нават застрэліцца. Пазней на фронтах Вялікай Айчыннай даслужыўся да генерала арміі, стаў у канцы мая 1945-га Героем Савецкага Саюза, але, як кажуць, да смерці не мог забыць той, “свой” Крым, у якім даў такую недаравальную слабінку.

Барыс КРЭПАК

Каласы дуку і творчасці. Васіль Быкаў і Міхаіл Савіцкі. 1980-я. / Ілюстрацыі да матэрыяла з фойгаў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага

Малавядомыя старонкі Севастопальскай эпапеі Міхаіла Савіцкага

Да апошняга патрона...

Надышла раніца 4 ліпеня. Лётчыкі люфтвафэ з паветра пачалі раскідваць лістоўкі з заклікам здавацца ў палон. Тым часам група маракоў і чырвонаармейцаў на дошках, лодках і ўплаў спрабавалі ўцячы ў мора — у зыбкай надзеі, што іх падбяруць нашы караблі і падводныя лодкі. Але выратаванне не прыходзіла, і “месеры” на брыючым палёце ўсіх лёгка расстрэльвалі з кулямётаў...

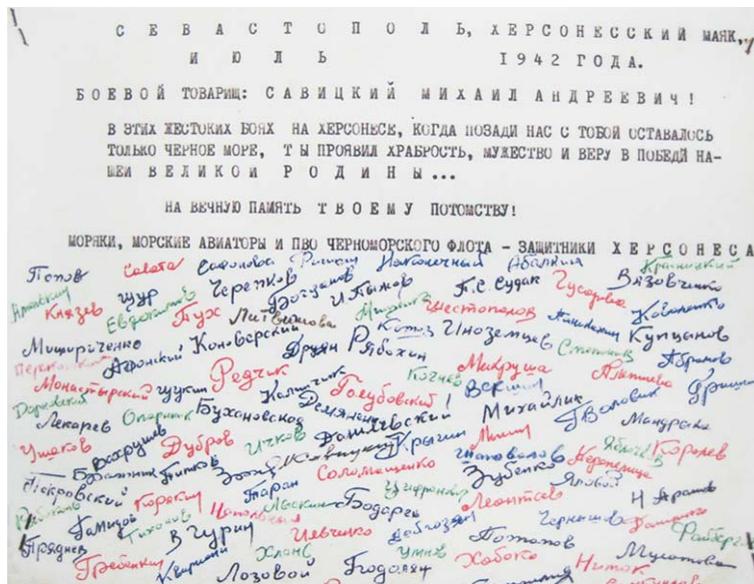
Каля дванаццаці гадзін падыйшлі нямецкія танкі і з берага сталі страляць навесным агнём па апошніх абаронцаў чарнаморскай цвярдзіні. Як успамінаў Савіцкі, камандзір 1-га артыльерійскага палка Канвалаў падбег да палкоўніка пяхоты: “Што будзем рабіць?” А той адказвае, што ёсць тры выйсці: утапіцца, застрэліцца альбо палон. І трэба мо выбіраць апошні, таму што з палона можна збегчы і быць яшчэ карысным Радзіме. Мала хто падтрымаў такую ідэю, але разважаць на гэты конт не было калі. Знайшлі жалезную скрынку з-пад патронаў, завярнулі партыйныя, камсамольскія білеты, ваенныя пасведчанні ў цэлулоід і паклалі ў гэтую скрынку, якую зарылі ў скала недалёка ад разбітага маяка...

А агнявая апрацоўка небывалай магутнасці ўсяго ўчастка абароны на Херсанескім паўвостраве шалёна працягвалася. На гэты раз азвярэлыя фашысты (яны ж падобнага супраціўлення ніколі не сустракалі ў Еўропе!) рашылі апошніх абаронцаў Севастопалю проста-такі сцерці з зямлі. Такой бамбардзіроўкі, артыльерыйскай і мінамётнай, згадаў Савіцкі, ён яшчэ не бачыў. Боепрыпасы ўжо былі на

нулі, “месеры” на брыючым палёце вялі кулямётны абстрэл, “юнкеры” таксама не драмалі — пры кожным зручным выпадку бамбілі з паветра. Усе, хто трымаў абарону, зразумелі: дапамогі не будзе і развязка хутка наступіць...

Уладзімір Мішчанка, пра якога гаворка ішла вышэй, пасля вайны стаў галоўным канструктарам буйнога прадпрыемства ў горадзе Крывы Рог і напісаў успаміны, у якіх падрабязна апісаў і той бой 4 ліпеня 1942 года. Гэтыя рукапісныя старонкі, дасланыя аўтарам Савіцкаму ў Мінск, мне прадаставілі ў фондзе Мастацкай галерэі творцы, куды яны былі перададзены сынам мастака — Андрэем Міхайлавічам. Прыводжу толькі адзін фрагмент рукапіса, бо лічу яго па-сапраўднаму праўдзівым дакументам пра тыя апошнія дзеі і трагічныя дні Севастопальскай эпапеі, у крывавым кругавароце якой апынуліся Савіцкі і яго баявыя таварышы.

“Днём 4 ліпеня фашысты абстрэльвалі берагавую паласу, кідалі ўсё новае і свежыя воінскія часці, імкнуліся ўсім сродкамі скінучь нас, абаронцаў, у мора. Самалёты эскадрыльямі пікіравалі з усіх бакоў. Дымныя, перамяшаныя з пылам чырвона-жоўтай зямлі, слупы разрываў закрывалі сабой усю прастору вакол учас-

ткаў абароны. Калі дым, змяшаны з пяском, камянямі і рэшткамі разадраных на шматкі чалавечых цел, апускаўся на зямлю, да берага паўзлі фашысцкія танкі, а за імі — аўтаматчыкі. Іхнія атакі дорага абыходзіліся ворагу. Абаронцы прыкрыцця ўкладвалі навечна сотні нямецкіх трупаў, прымушаючы астатніх адкочвацца назад. Каб запухаць маракоў, немцы скарысталі псіхічную апрацоўку: яны сталі скідваць з пікіруючых самалётаў электраматоры, пустыя металічныя бочкі з адтулінамі, мяшкі з пяском, плугі, скрыні і проста бярвёны. І так — атака за атакай...

Гэта былі самыя жорсткія бамбёжкі, бо ў час выбухаў бомб абрушваліся і абвальваліся цэлыя участкі скалістага берага і засыпалася ўсё жывое пад масай камянёў і зямлі. Бой распаўсюўваўся на некіраваныя асобныя сектары, а потым і зусім спыняўся. Ішлі чацвёртыя суткі без вады і ежы. Смерць ужо хадзіла з касой вакол нас, апошніх абаронцаў Херсанеса, і падступала ўсё бліжэй і бліжэй. Едкае, стракатае і дымнае полымя агнямётаў рынулася ў гару па адхоне. Цяпер здавалася, што гараць нават насыпныя валы, жалезабетон, трава — усё плавялася, сплюшчвалася, разбуралася, распаўзалася па зямлі...”

А вось яшчэ адзін факт таго, што адбылося на Херсанескім маяку 4 ліпеня.

Вера Такжэйка, медсястра 3-й асобай авіяцыйнай групы, якая да канца заставалася з параненымі ў Севастопалі: “30 ліпеня 1942 года паляцелі апошнія самалёты з Херсанескага маяка. У Севастопаль увайшлі немцы. Усе савецкія часці адступілі да нашага маяка. Бамбілі нас страшэнна з 5-й раніцы да 21-й гадзіны. Бомбы сыпаліся розных калібраў. Угару жудасна было падняць вочы — сучэльным патокам ішлі самалёты. Акрамя таго, фашыст страляў з цяжкай марціры, якая стаяла ў Бахчысарай. Я ніколі пазней за ўсю вайну не бачыла так шмат забітых і параненых. Іх не было куды падзецц. Перавязачных матэрыялаў не было, рвалі прасціны і перавязвалі. Цяжка апісаць увесь жах, перажыты ў апошнія дні абароны Севастопалю. Вельмі балюча было глядзець на параненых, якія прасілі піць, а ў нас — ні кроплі. Калодзежы і склады з харчаваннем разбомбленыя. Армія без харчу. Але самае галоўнае — не было патронаў. Сыходзіла я з Севастопалю 4 ліпеня ўплаў, у дзве гадзіны ночы, а падараў мяне а пятай гадзіне катар-палаўнічы. Катары былі пасланыя за арміяй для адступлення. Падысці да берага яны не маглі: бераг моцна абстрэльваўся. І вось, хто мог плаваць, той і плыў да катараў, экіпажы якіх выратавалі людзей і паднімалі на борт”.

Няма нічога дзіўнага ў тым, што ў такой сітуацыі гітлераўскія войскі працягвалі займаць былыя ўмацаванні і руіны Севастопалю, сустракаючы на шляху толькі асобныя ачагі супраціўлення.

Міхаіл Савіцкі: “У мяне біяграфія дрэнная. Трапіў у палон — значыць здраднік, лічылася ў савецкі час. Нават пазней у Мастацкім вучылішчы многія мае сакурснікі глядзелі на мяне крыва, падазраючы. Тым больш і тады працягвалі выклікаць мяне на “гутаркі” ў адпаведныя органы. І нікога не хвалявала, што я не здаўся ў палон, а мяне здалі разам з горадам. Здалі па віне камандавання. Так, прычыны трагедыі Севастопалю шмат у чым заключаны ў бяздарным кіраўніцтве нашай абаронай, і дзясяткі тысяч параненых, загінулых і палонных нашых чырвонаармейцаў і чырвонафлотцаў — галоўная яго віна...”

Падрабязнасці свайго паланення Савіцкі не памятаў. Апошняе, што ён бачыў, — фантан успучанай зямлі і каменная пылу. Хутэй за ўсё, як у верхаш: “Я не слышал разрыва. / Я не видел той вспышки, — / Точно в пропасть с обрыва — / И ни дна, ни покрышки...”

Гэтыя выбухам Савіцкі быў моцна кантужаны на правае вухо, на хвіліну страціў прытомнасць, але, у адзін момант ад байца з верша Твардоўскага, змог вярнуцца на бок жыцця, не пераходзячы за мяжу небыцця. Калі ачунаў, над ім стаяў нямецкі аўтаматчык з закасанымі па локці рукавамі...

Далей — пекла: сімферопальская турма, перасильныя лагеры ў Бахчысарай і Мікалаева, 326-ы шталаг, працоўны лагер для ваеннапалонных у Дзюсельдорфе. Канцлагеры смерці Бухенвальд, Мітэльбау-Дора, камяляломні “Кравінкі”, Дахау. Вызваленне саюзнікамі войскамі прыйшло 29 красавіка 1945-га. Вязня знайшлі непрытомным, ледзь жывым... Але — выжыў. Насуперак усяму выжыў. Мабыць, Бог яго захоўваў, захоўваў дзеля мастацтва, дзеля краіны, дзеля свету...

Аўтаграфы абаронцаў Севастопалю, дасланыя Міхаілу Савіцкаму.

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі:

- Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.
- Мастацтва Беларусі XIX — пач. XX стст.
- Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.
- Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.
- Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.
- Выстаўкі:
- Выстаўка аднаго твора — фатаграфіі "Лятучка" Юрыя Іванова.
- Выстаўка "Дзесяць стагоддзяў мастацтва Беларусі" — да 10 ліпеня.
- Выстаўка твораў Віктара Кліменкі "Мы толькі вандрунікі".

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь:

МУЗЕЙ
"ДОМ ВАНЬКОВИЧАЎ.
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
І-Й ПАЛОВАХ XIX СТ."

г. Мінск, вул.
Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковича".
- "Сядзібы партрэт XVII — сяр. XIX стст."

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс
"Раўбічы", Мінскі раён.
Тэл.: 507 44 68.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Персанальная выстаўка **Аляксандра Рызжэўскага**, майстра разьбы па шкарлупіне яйка.

МУЗЕЙ В.К. БЯЛЫНЦАКА-
БІРУЛІ Ў Г. МАГІЛЁВЕ

г. Магілёў, вул. Ленінская, 37.
Тэл.: (8-0222) 22 48 87.
■ Экспазіцыя "Культура 1-й пал. XIX ст."

НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.

Экспазіцыі:

- "Старажытная Беларусь".
- "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах

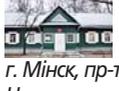
і геральдыцы".

■ "Банк БелВЭБ: новае жыццё нацыянальных скарбаў".

Выстаўкі:

- Міжнародная фотавыстаўка "Гісторыя развіцця прафесійнага рэспінгу".
- Выстаўка "Галаграфія-2014. Мінск" — да 6 ліпеня.
- Фотавыстаўка работ Ка-трын Дэамброзіс "Мерал: Французская глыбінка" — да 30 чэрвеня.

ДОМ-МУЗЕЙ ІЗ'ЕЗДА РСДРП

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а.
Тэл.: 290 68 47.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка "Сектар", прысвечаная спартыўнай тэматыцы — да 28 чэрвеня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ
МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК
"НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; + 37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўкі:
- Выстаўка "Беларусь сакральная" — да 27 ліпеня.
- Выстаўка фотаапаратаў "Настальгія" — да 31 ліпеня.
- Ратуша
- Пастаянная экспазіцыя.
- Інфармацыйна-касаваы цэнтр
- Выстаўка "Смак беларускай гісторыі" — да 31 ліпеня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС
"MIP"

г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка фатаграфій "Мір стары — Мір новы".

Слановая зала

- Выстаўка з прыватнай калекцыі І.Сурмачэўскага "Дух часу і раскошы: мода і стыль 1820 — 1920-х гадоў" — да 15 жніўня.
- Партрэтная зала
- "Выстаўка партрэтаў князёў Радзівілаў з калекцыі князя Канстанціна Гагенлоз" (Германія) — да 16 лістапада.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-
МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ
ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэміч-ная, 5.
Тэл.: 294 91 96.

Экспазіцыя:

- "Якуб Колас. Жыццё

і творчасць".

- Інтэрактыўная гульня "Таямніцы дома Песняра".
- Тэатралізаваныя экскурсіі па казках, апрацаваных Якубам Коласам для школьнікаў малодшага ўзросту.

Акцыі:

- "Самы лепшы дзень" (Дзень нараджэння ў музеі).
- "У дзень вяселля — у музей!" (па папярэдняй дамоўленасці).
- Музейная творчая майстэрня (майстар-клас па вырабе цацак з салёнага цеста).
- Выстаўкі:
- Выстаўка, прысвечаная вызваленню Беларусі, "Дарогамі Вайны" — да 19 ліпеня.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ
МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.
Тэл.: 327 78 66.

Экспазіцыя:

- Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праглядам ролика ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей
- "Хлопчык і лётчык", галаграфічным тэатрам.
- Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі" для ўсіх катэгорый наведвальнікаў.

Выстаўкі:

- Выстаўка жывапісу Алега Арлова і Аляксандра Ісачова — да 26 чэрвеня.
- Выстаўка прыватнай калекцыі гальштукаў Эзаса Шаўкаўскага "Кожны дзень — новы гальштук" — да 29 чэрвеня.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ
РАТУША

г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.
Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыя:

- "Мінск у гістарычных прасторах. Картаграфічны кабінет".
- Выстаўка
- Выстаўка гістарычнага партрэта Юрыя Каралевіча.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА
СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА
КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.

Экспазіцыя:

- "Кола часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры к. XIX — с. XX стст.
- Выстаўка:
- "Куфарак: стагоддзе прыгажосці" — рэканструкцыя касцюмаў XIX — да 28 верасня.

УВАГА!

ІДЗЕ ПАДПІСКА - 2014

НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"

ІНДЫВІДУАЛЬНЫ ІНДЭКС — 63875
ВЕДАМАСНЫ ІНДЭКС — 638752

Выстаўка:

- Выстаўка работ Аксаны Аракчэвай "Для тых, якіх люблю" — да 2 ліпеня.

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ
ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ
Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА

г. Мінск, пр-т Ракасоўскага, 49. Тэл.: 291 16 76.

Экспазіцыі:

- "Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Л.Шчамялёва".
- Выстаўкі:
- Фотавыстаўка Наталлі Юніцкай-Асіпенка "Яднанне" — да 24 чэрвеня.
- Выстаўка твораў Аляксандра Рэштнікава "Мая Пявязынь" — да 5 ліпеня.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ
МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15.
Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- "Мінск губернскай. Шляхецкі побыт".
- "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана Герою Беларусі, народнаму мастаку Беларусі, ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.

ГОМЕЛЬСКИ ПАЛАЦАВА-
ПАРКАВЫ АНСАМБЛЬ

г. Гомель, пл. Леніна, 4.
Тэл.: (8-0232) 74 19 11.

Цэнтральная частка палаца

Выстаўкі:

- "Цюкі і васьковыя фігуры" (скульптуры драконаў і герояў фэнтазі, а таксама гістарычныя персанажы царскай сям'і Раманавых) — да 31 жніўня.
- Выстаўка карлікавых

дрэў "Бансай — музыка, застылая ў веці" — да 22 чэрвеня.

- Выстаўка франтавых лістоў салдатаў Вялікай Айчыннай, што падарылі нам Перамогу, — "Праўда салдацкіх трохкутнікаў" — з 27 чэрвеня.
- Скарбы сусветнага жывапісу ва ўнікальнай калекцыі рэпрадукцый **Надзеі Лежэ** з фондаў Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь — да 31 жніўня.

Экспазіцыі:

- "Культурныя прадметы" ("Дамавая царква", паўночны рызаліт палаца).
- "Загадкавыя фантазіі мора" (грот палаца).
- Экспазіцыя, прысвечаная дзяржаўнаму дзеячу СССР А.Грамыку.
- "Чырвоная гасцеўня".
- "Зала ўрачыстых прыёмаў".
- Экспазіцыя адкрытага захавання археалагічнай калекцыі музея (цокаль паўднёвай галерэі).
- "Старажытная гісторыя Гомельшчыны" (археалагічная экспазіцыя).
- Вежа палаца
- "Уладальнікі Гомельскага маёнтка Румянцавы і Паскевічы".
- Выстаўкі:
- "Створаныя эпохай Румянцава" (літаратурная выстаўка 2-й пал. XVIII — 1-й чвэрці XIX стст. са збору графа М.П. Румянцава) — да 24 чэрвеня.
- "Класікі беларускага мастацтва".
- Паўночнае крыло палаца
- "Свет звяроў Гомельшчыны".
- Выстаўкі:
- Куток жывых экзатычных рэптылій.
- Зімовы сад
- Свет субтрапічных раслін і жывёл.

ГОМЕЛЬСКИ АБЛАСНЫ
МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ

г. Гомель, вул. Пушкіна, 5.
Тэл.: (8-0232) 77 57 41.

- Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя.
- Пастаянная выстаўка тэхнікі на адкрытай пляцоўцы.
- На тэрыторыі працуе пнеўматычны цір.
- "Музей крыміналістыкі".
- Лакальная экспазіцыя "Ваенна-санітарны вагон" — да 30 верасня.

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ

г. Ліда, вул. Перамогі, 37а.
Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

- Экспазіцыя "Прырода Лідчыны".
- Выстаўкі:
- "Вядзём пачатак свой

ад Гедыміна...".

- "Прадметы побыту к. XIX — пач. XX стст."
- Выстаўка адной карціны "Партызаны".
- "Прывітанне, ранейшая Ліда!".
- "Музейна-вобразная зала "Хрушчоўка-60".
- Турыстычна-пазнаваўчая праграма "Праз вякі, праз стагоддзі" ў Лідскім замку.
- "Крылы над Лідай" — выстаўка да 100-годдзя Лідскага аэрадрома.
- Выстаўка "Як жылі нашы продкі".
- Выстаўка "Чарадзейны Куфар".
- Выстаўка творчых работ выпускнікоў і выкладчыкаў мастацкай школы "Сустрэча пакаленняў".
- Персанальная выстаўка П.Цімафеева "Драматычнасць сярэдняга плана. Час жывых".
- У рамках праекта "Выток Нёмана — выток духоўнасці" — калектыўная выстаўка "Абуджэнне".
- Выстаўка дэкаратыўна-прыкладной творчасці А.Чуіюравай (Сярко) "Частка маёй душы".
- "Вайны свшчэнныя старонкі" — выстаўка, прысвечаная Вялікай Перамозе.
- Фотавыстаўка С.І. Котава "Праўнікі Перамогі".

Лідскі замак

- Камера пытак.
- Фотавыстаўка "Захаваем на вякі".
- Партрэтная галерэя Вялікіх князёў і каралёў.
- Фотавыстаўка "Археалагічныя знаходкі Лідскага замка".
- Выстаўка рэплік "Зброя Вялікага Княства".

ГАЛЕРЭЯ

"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"

г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1.
Тэл.: 327 26 12.

- Выстаўка дыпломных работ выпускнікоў кафедры народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва БДУКіМ — да 3 ліпеня.

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА

г. Мінск, вул. Казлова, 3.
Тэл./факс.: 288 15 49.

- Персанальная выстаўка Марыты Голубевай "...Час піць гарбаты" — да 29 чэрвеня.
- Мастацка-юбілейная выстаўка **Наталлі Чарнага-ловай** — да 29 чэрвеня.
- Выставачны праект "Заазёрная сяміца ад Баруха Зэсера" — 29 чэрвеня.
- Выстаўка секцыі манументальна-дэкаратыўнага мастацтва "Spektar" — 29 чэрвеня.

ШТОТЫДНЁВАЯ
МАСАВА-ПАЛІТЫЧНАЯ
ГАЗЕТА

Выдаецца з кастрычніка 1991 года

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдана Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Галоўны рэдактар — Сяргей Сяргеевіч ТРАФІЛАЎ

Рэдакцыя

Рэдактары аддзелаў: Канстанцін АНТАНОВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ, Барыс КРЭПАК, Яўген РАГІН, Ілья СВІРЫН

Аглядальнік рэдакцыі: Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Спецкарэспандэнты: Пётр ВАСІЛЕЎСКІ, Алег КЛІМАЎ, Вольга НАВІЦКАЯ

Загадчык аддзела фоталіюстрацыі — Юрый ІВАНОЎ

Мастацкі рэдактар — Наталля ОВАД

Карэктар — Інга ЗЕЛЬГІС

Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77.

Пакоі 16-28, 94-98, чацвёрты паверх.

Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23

Тэлефон-факс: (017) 334 57 41

Рэкламны адрас: тэл. (017) 334 57 41

www.kimpress.by

E-mail: kultura@tut.by

Аўтарскія рукапісы не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнаснае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.

Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі.

Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.

*Матэрыял на правах рэкламы.

"Культура", 2014. Індэкс 63875, 638752

Рознічны кошт — па дамоўленасці.

Наклад 6377

Падпісана ў друк 20.05.2014 у 17.15

Замова 2468

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку".

ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Культура і мастацтва" 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77.

Пакоі 16-28, 94-98, чацвёрты паверх.

Прыёмная: (017) 290 22 50.

Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35

QR-код:

9 177 199 41 278 007 1 4 0 2 5

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ
ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1.
Тэл./факс: 334 11 56.

- 24 — "Баль-маскарад" (опера ў 3-х дзеях) Дж.Вердзі.
- 25, 26 — "Бядэрка" (балет у 3-х дзеях) Л.Мінкуса.
- 26 — "Шэдэўры оперы" — Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александройскай). Пачатак у 19.30.
- 27 — "Пікавая дама" (опера ў 2-х дзеях)

П.Чайкоўскага.

Вечары Вялікага тэатра ў замку Радзівілаў